

ŚWIADKOWIE PRZESZŁOŚCI ZIEMI SIEDLECKIEJ. BIOGRAMY

Czartoryski Michał Jerzy, Kołodziejczyk Arkadiusz Jerzy, Mierzwiński Henryk Stefan, Pindel Kazimierz, Zdzitowiecki Cyprian Hering

W 2009 r. z inicjatywy i pod redakcją Śp. profesora Arkadiusza Kołodziejczyka ukazał się tom I *Słownika biograficznego Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*, któremu patronowały Siedleckie Towarzystwo Naukowe i Instytut Historii Akademii Podlaskiej (obecnie Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Przyrodniczo -Humanistycznego w Siedlcach). Zapowiadane kolejne tomy dotychczas się nie ukazały, dlatego postanowiliśmy, począwszy od czwartego numeru „Historii i Świata” uruchomić dział „Świadkowie Przeszłości Ziemi Siedleckiej. Biogramy”. Przyjmujemy dwa podstawowe założenia. Po pierwsze, zakres terytorialny określony w *Słowniku biograficznym Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*; po drugie, przyjmujemy zasady *Polskiego Słownika Biograficznego*, ale bez wprowadzania skrótów z nielicznymi wyjątkami. Skróty wprowadzimy w wydaniu książkowym. Zamierzamy publikować biogramy osób urodzonych lub związanych z działalnością na terenie zakreślonym w tytule *Słownika biograficznego Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*. Szczególną uwagę pragniemy zwrócić na dorobek naukowy pracowników UPH, przez który i jego wcześniejsze mutacje przewinęło się wielu uczonych i pozostawiło znaczący ślad w dorobku naukowym i organizacyjnym uczelni.

Czartoryski Michał Jerzy (1621-1692), polityk, dyplomata, właściciel Siedlec.

Urodził się w 1621 r. w Klewaniu, jego rodzicami byli – Mikołaj Jerzy zmarły w 1662 r. wojewoda wołyński i Izabela Korecka, córka księcia Karola Samuela kasztelana wołyńskiego. Michał Jerzy posiadał dwóch braci – księdza Kazimierza Floriana (przed 1620 -1674) arcybiskupa gnieźnieńskiego i prymasa oraz Jana Karola (po 1620 -1680) podkomorzego krakowskiego i dwie siostry – Annę, żonę Jana Aleksandra Tarły wojewody sandomierskiego, i wcześniej zmarłą Petronelę.

Po okresie wychowania domowego, młody magnat został wysłany na naukę do kolegium jezuickiego w Łucku, które ukończył w 1638 r., po czym z dworem księcia Samuela Karola Koreckiego wyjechał na studia zagraniczne do Europy zachodniej. Początkowo studiował w Akademii Krakowskiej, a następnie na uniwersytetach w Grazu (1634) i Padwie (1640), ponadto odbył podróż po Niderlandach Południowych, co może oznaczać, że również młody Czartoryski uczestniczył w części tych tradycyjnych elementów wychowania młodych synów magnackich.

Czartoryski powrócił do Polski w końcu 1641 r., o czym świadczy zapis Albrychta Stanisława Radziwiłła pod datą 1 lutego następnego roku – „książe Czartoryski [Mikołaj Jerzy] kasztelan wołyński, troszcząc się o swych synów przysłał ich do mnie, polecając ich mojej opiece”. Pamiętnikarz napisał także, że dla duchownego, Kazimierza Floriana, król Władysław IV Waza wyznaczył biskupstwo łuckie, a dla Michała Jerzego, godność królewskiego pokojowca. W taki sposób, dzięki protekcji Radziwiłła, młody Czartoryski został zaliczony do grona dworzan królewskich i odtąd przebywał w bliskim otoczeniu Wazy, wypełniając w imieniu monarchy różne misje polityczne.

Zasługi poniesione na rzecz dworu królewskiego przyniosły Michałowi wkrótce awanse – w październiku 1645 r. zmarł starosta krzemieniecki Piotr Daniłowicz, co pozwoliło królowi powierzenie tej ostatniej godności właśnie Czartoryskiemu. Jednocześnie Władysław IV wyraził zgodę na małżeństwo starosty z Rozyną Małgorzatą von Eckenberg, z fraucymeru Ludwiki Marii. Uroczystości ślubne Czartoryskich odbyły się 24 VI 1646 r. w Warszawie. W końcu tegoż roku uczestniczył w obradach sejmu warszawskiego, zabierając głos podczas sesji 5 grudnia w kwestii rozstrzygnięcia własności dóbr Rumna i Hadziacza. Warto dodać, że już w 1649 r. został rotmistrzem chorągwi jazdy – i posiadał ją aż do 1691 r. – lecz tylko wyjątkowo dowodził nią osobiście w ówczesnych kampaniach wojennych.

W 1653 r. nadarzyła się szansa uzyskania przez młodego Czartoryskiego nowego awansu – w końcu tego roku jego ojciec Mikołaj otrzymał godność wojewody wołyńskiego, otwierając w ten sposób synowi możliwość dalszej kariery urzędniczej – przywilej na kasztelanię wołyńską dla dawnego starosty

krzemienieckiego nosił datę 2 III 1654 r. Jednakże tylko trzy lata Czartoryski zasiadał w tym charakterze w senacie – przed 15 VII 1657 r. otrzymał kolejny przywilej na województwo braclawskie. Wkrótce okazało się, nowa godność, po podpisaniu tekstu ugody hadziackiej 16 IX 1658 r. z Kozakami, stała się powodem zamieszania. W ramach rekompensaty majątkowej dla hetmana kozackiego Iwana Wyhowskiego i dla członków jego rodziny, 2 czerwca 1659 r. król Jan Kazimierz wydał jego bratu Daniłowi asekurację na województwo braclawskie, chociaż sam Czartoryski jako wojewoda zasiadał jeszcze dwa lata w senacie Rzeczypospolitej.

Zasługi polityczne i militarne dla dworu królewskiego, poniesione w dobie szwedzkiego Potopu, przyniosły obecnie księciu nominację na województwo wołyńskie, którą otrzymał 20 VII 1661 r., tydzień po śmierci ojca Mikołaja. We wrześniu 1662 r. dwór królewski rozpatrywał kandydaturę Czartoryskiego na urząd strażnika smoleńskiego, lecz ostatecznie Jan Kazimierz zrezygnował z tego pomysłu. Godności te były niewątpliwą reakcją monarchy na ówczesną postawę wojewody wobec konfederacji wojskowej (1661-1663). Wprawdzie jego chorągiew kozacka znalazła się w pułku marszałka związku - Samuela Świdarskiego, lecz rotmistrz zajmował stanowisko prokrólewskie, poszukując jednocześnie możliwości uzyskania porozumienia między stronami konfliktu. Osoba wojewody, jako mediatora, po raz pierwszy pojawiła się w memoriale Andrzeja Maksymiliana Fredry, który jeszcze w sierpniu 1662 r. proponował utworzenie specjalnej grupy senatorów koronnych (Andrzej Trzebicki, Dymitr Wiśniowiecki i Czartoryski), mającej przekonać króla do rezygnacji z planów elekcyjnych i tym samym doprowadzić do stabilizacji politycznej w kraju. W kwietniu 1663 r. był przewidywany na jednego z senatorskich „protektorów” związku wojskowego, których zadanie polegało na doprowadzeniu do ugody między zbuntowaną armią a dworem. Z tego powodu marszałek konfederacji korespondował wówczas z księciem, broniąc stanowiska wojska koronnego oraz prosząc o podjęcie się mediacji między królem a armią.

Czartoryski nie uczestniczył kampanii zadnieprzańskiej w 1663/1664 r., podczas rokосу Jerzego Lubomirskiego (1665-1666) zajmował stanowisko niezależne, a w następnych latach skupiał uwagę na rozwoju własnej kariery i sprawach rodzinnych. Warto przypomnieć, iż pierwsza żona Czartoryskiego zmarła jeszcze 13 października 1648 r., zaś młody wdowiec wkrótce poślubił Eufrozyną Annę, córkę Jana Andrzeja Stanisławskiego, co nastąpiło dnia 2 II 1650 r. w Warszawie. Po jej śmierci, 2 I 1668 r. ożenił się z Joanną Ołędzką, córką Tomasza ówczesnego kasztelana zakroczymskiego i Anny Wodyńskiej – ta ostatnia żona wniosła mu w posagu Siedlce z okolicznymi wsiami. Czartoryski wraz z żoną przywiązywali duże znaczenie do rozwoju Siedlec, toteż w latach 1672 - 1678 wydali kilka przywilejów dla mieszkańców miasta, dotyczących wzrostu ich zamożności, a ponadto utrzymania komory celnej i szpitala dla biednych, potwierdzili używanie herbu Siedlec w postaci Pogoni Litewskiej.

Czartoryski uczestniczył w obradach kolejnych sejmów - konwokacyjnego i elekcyjnego, podpisując królewski wybór Michała Korybuta, a 7 lipca 1669 r. uczestniczył w uroczystej przysiędze nowego króla w warszawskiej katedrze pw. św. Jana Chrzciciela. Jesienią 1669 r. na dworze królewskim rozważano awans Czartoryskiego na województwo sandomierskie, mimo że już dwa lata temu otrzymał je jego szwagier - Jan Aleksander Tarło, wojewoda lubelski. Wynikało to niesprawdzonej informacji o śmierci tegoż, który na wiadomość o zamiarach dworu miał powiedzieć: „nie dam, chyba mi go gwałtem wezmą”.

W marcu 1670 r. Michał Jerzy korespondował z biskupem Kazimierzem Florianem, powiadamiając brata o śmierci siostry Petroneli. Z tego powodu nie uczestniczył w sejmie warszawskim (5 III - 19 IV), jednak pojawił się w Warszawie na kolejnym zgromadzeniu (9 IX - 1 XI). Tutaj dnia 6 października został wybrany jednym z deputatów do senatu „do wojska koronnego”, w celu uspokojenia opozycyjnych nastrojów w armii. 22 października Czartoryski, wraz z delegatami Michała Korybuta, izby poselskiej i senatu, miał audiencję w obozie wojskowym, po czym cała delegacja wyjechała do stolicy, wioząc pisemne postulaty zbuntowanych żołnierzy koronnych.

Natomiast już w połowie 1670 r. wojewoda był zaangażowany w mediację pomiędzy Janem Sobieskim a Dymitrem Wiśniowieckim, bowiem konflikt obu dowódców wojskowych miał fatalny wpływ nie tylko na ówczesny stan armii, ale także na postawę elit władzy Rzeczypospolitej. W sierpniu Sobieski pisał do żony, iż Czartoryski odwiedził go w obozie wojskowym, namawiając do złagodzenia warunków porozumienia, ale hetman nadal stał na stanowisku, iż ks. Dymitr winien go przeprosić listownie za „obelgi”, zaś dalsze działania uzależniał od postawy króla Michała Korybuta wobec jego „przyjaciół” – Jana Andrzeja Morsztyna i Krzysztofa Grzymułtowskiego. Mediacja Czartoryskiego przyniosła powodzenie i już w styczniu 1671 r. wojewoda wołyński w imieniu ks. Dymitra poprosił go o rękę księżniczki Teofili Ostrogskiej - Zasławskiej – siostrzenicy Sobieskiego.

Nasz bohater uczestniczył również w dwóch sejmach 1672 r. – podczas pierwszego 7 marca był obecny podczas wystąpień senatorskich, „ale nic nie mówił”, kiedy jeden z dygnitarzy przypominał gotowość księcia wojewody do podjęcia się w pewnej misji dyplomatycznej „za 15 tysięcy” złotych. Podczas drugiego sejmku pojawił się w miejscu obrad późno i dopiero 6 lipca wotował, opowiadając się za szybkim zwołaniem pospolitego ruszenia w obronie króla Michała.

W wewnętrznych rozgrywkach pomiędzy regalistami a malkontentami ks. Czarторыski był uważany przez współczesnych za jawnego stronnika Michała Korybuta, z tego też powodu uczestniczył w konfederacji gołębskiej jesienią 1672 r. 21 października zaproponowano mu funkcję jednego z delegatów „do wojska” koronnego, lecz wojewoda zdecydowanie odmówił. 26 października brał udział w obradach senatu i jako jeden z senatorów pierwszy zaprzysiął akt konfederacji gołębskiej.

W 1673 r. Czarторыski uczestniczył w obradach zjazdu warszawskiego i sejmku pacyfikacyjnego, zaś jego postawa niezależnego senatora i uznanego mediatora, znalazła wyraz w instrukcji malkontentów łowickich, spisanej dnia 1 lutego, w której to Czarторыski był wymieniany jako jedna z „osób godnych zaufania” i przychylnie nastawionych do opozycjonistów. Po przekształceniu zjazdu konfederackiego w sejm pacyfikacyjny, wojewoda został wybrany z senatu członkiem poszerzonej rady wojennej.

Po śmierci Michała Korybuta wojewoda był powszechnie uważany za stronnika księcia Karola V Lotaryńskiego, podobnie jak jego brat prymas Kazimierz Florian, ale śmierć tego ostatniego (15 maja) przekreśliła szanse powodzenia kandydata cesarskiego. Podczas sejmku konwokacyjnego (15 I - 22 II 1674 r.) został wybrany w skład deputacji powołanej do rozpatrzenia postulatów wojska, natomiast z sejmku elekcyjnego tegoż roku (20 IV - 9 VI) - deputatem do ułożenia paktów konwentów. W czasie królewskiej elekcji, ze szlachtą wołyńską, głosował za obiosem Jana III Sobieskiego.

W pierwszych latach panowania nowego monarchy wojewoda odsunął się od spraw politycznych, niewątpliwie zaważyły na tym fakcie dwa wydarzenia o charakterze rodzinnym - śmierć brata prymasa (1673) oraz narodziny syna – Kazimierza (1674). Jednak zachowany zbiór jego listów z pierwszej połowy 1675 r. wyraźnie świadczy o ponownym zaangażowaniu się Czarторыskiego w bieżące sprawy majątkowe i finansowe. Następnie uczestniczył w sejmie koronacyjnym 1676 r., w czasie którego przedstawił wotum, nawiązujące do zasadniczych problemów polityki zagranicznej, a także sytuacji wewnętrznej Rzeczypospolitej - był zatem zwolennikiem utrzymania pokoju z Imperium osmańskim i z Rosją, a także za pilnym uchwaleniem podatków na potrzeby wojska polskiego.

Podczas kolejnego sejmku 1677 r. sporo miejsca w wystąpieniu wojewody zajęła ocena funkcjonowania ówczesnych sejmików szlacheckich. Zwrócił on uwagę zebranych na grupę ludzi, którzy podczas obrad sejmku „dopuszczają się ekscesów”, a natomiast na sejmikach „doprowadzili do nieprzestrzegania postanowień sejmowych”. W rezultacie, nie zebrano odpowiednich podatków, co uniemożliwiło opłacenie armii i fatalnie „odbiło się na przebiegu kampanii tureckiej” – z tego powodu był gorliwym zwolennikiem ratyfikowania traktatu pokojowego z Imperium osmańskim.

W końcu kwietnia odbyła się rada senatu, która zdecydowała o wysłaniu do Moskwy wielkiego poselstwa dyplomatycznego, na czele z Czarторыskim i Kazimierzem Janem Sapiehą, wojewodą połockim, które wiosną kolejnego roku zostało skierowane do Rosji. Dnia 28 II 1678 r. opracowano suplement do instrukcji, które zakładały uzgodnienie trwałego pokoju i sojuszu między obu państwami, pod warunkiem zwrotu przez Rosję ziem zdobytych w latach 1654 - 1667. W tej kwestii wojewoda prezentował bardzo twarde stanowisko, ale ostatecznie złagodził je, doprowadzając do podpisania dnia 17 VIII 1678 r. układu polsko-rosyjskiego. Potwierdzał on warunki rozejmu z 1667 r. oraz jego przedłużenie do 1693 r., a także zwrot przez Rosję kilku powiatów oraz wypłacenie sumy 2 mln rubli w formie rekompensaty finansowej.

Po powrocie do kraju, w listopadzie i w grudniu przebywał w Siedlcach, a dokładnie w dniach 21 XI do 12 XII 1678 r., uczestnicząc w uroczystościach pogrzebowych teścia, Tomasza Olędzkiego, kasztelana zakroczymskiego, którego pochowano w miejscowym kościele parafialnym.

Czarторыski uczestniczył także w obradach sejmku grodzieńskiego, które rozpoczęły się 15 grudnia 1678 r. W swym wotum senatorskim z 5 stycznia 1679 r. wojewoda sugerował zerwanie pertraktacji pokojowych z Imperium osmańskim, proponując kontynuowanie działań wojennych przeciwko Porcie, oczywiście w sojuszu z Rosją. Reprezentował bowiem pogląd, że Osmanie dążą do konfrontacji zbrojnej, a jedynie przez sojusz z Rosją Rzeczpospolita zdoła odzyskać utracone niegdyś obszary, zaś zwycięstwa sprzymierzeńców wywołają ruchy wyzwolenicze wśród podbitych przez sułtana narodów i ludów chrześcijańskich. W pozostałych kwestiach polityki zagranicznej opowiadał się za potwierdzeniem przyjaznych stosunków z Austrią i Brandenburgią.

Czartoryski nie był zwolennikiem „polityki bałtyckiej” Jana III, zakładającej odzyskanie Prus Książęcych, a raczej popierał politykę hetmana litewskiego Michała Kazimierza Pacy, rozważając możliwość wykonania przez wojska hetmańskie uderzenia na Inflanty. Interesująco prezentowało się wystąpienie senatora w sprawach wewnętrznych państwa – wysunął on wtedy postulat reformy aparatu skarbowego, dotyczący usprawnienia urzędu podskarbiego koronnego, dla skuteczniejszego wypłacania armii należności finansowych, i podnosił potrzebę zwrotu dygnitarzom wydatków poniesionych na potrzeby militarne i dyplomatyczne Rzeczypospolitej.

28 stycznia zaplanowano prezentację sprawozdania z misji moskiewskiej, jednak z powodu oporu części posłów Czartoryski przeczytał swoją relację dopiero 30 stycznia. 1 lutego wybrano go komisarzem z senatu do rozmów z dyplomatami rosyjskimi, które zakończono 6 lutego zaprzysiężeniem przez Jana III układu polsko-moskiewskiego. W nagrodę za swoje zasługi 16 XII 1682 r. otrzymał województwo sandomierskie.

Obecny na sejmie warszawskim w 1683 r., dnia 1 kwietnia podpisał tekst traktatu polsko-austriackiego, lecz w kampanii wiedeńskiej nie uczestniczył osobiście – poważnie wówczas chorował, leczyl się w kraju i zagranicą, zaś jego postawa charakteryzowała się pobożnością i filantropią, zwłaszcza na rzecz zakonnych zgromadzeń jezuitów i dominikanów.

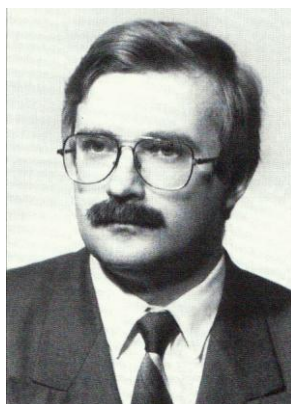
Później uczestniczył jeszcze w kilku posiedzeniach rad senatu, zwłaszcza w latach 1685 -1686. W dniu 25 czerwca 1688 r. ponownie otrzymał starostwo krzemienieckie, po bratanku Michale Franciszku, ale jeszcze przed 8 III 1689 r. przekazał je synowi Kazimierzowi. Uczestnicząc, zapewne po raz ostatni, w sejmie warszawskim 1690 r., otrzymał pokwitowanie dyspozycji tzw. „sum moskiewskich”, w wysokości 2 milionów rubli, których to rachunki jeszcze w 1687 r. przedstawił specjalnej komisji sejmowej.

Michał Czartoryski zmarł w końcu 1692 r. i został pochowany, zgodnie z testamentem, w warszawskim kościele ojców misjonarzy na Krakowskim Przedmieściu. Z małżeństwa z Joanną Olędzką pozostawił dwoje dzieci – o losach córki Zofii nie posiadamy informacji, zaś syn Kazimierz (1674-1741) doszedł do wysokich godności w Wielkim Księstwie Litewskim – był kolejno podczaszym, podskarbis i podkanclerzym litewskim, wreszcie kasztelanem wileńskim.

Wagner M., *W służbie wojny i pokoju. Działalność publiczna Michała Jerzego Czartoryskiego w latach 1649-1691* [w:] *Wobec Króla i Rzeczypospolitej. Magnateria w XVI-XVIII wieku*, red. E. Dubas - Urwanowicz i J. Urwanowicz, Kraków 2012, s.735-755.

Marek WAGNER (Wydział Humanistyczny UPH)

Kołodziejczyk Arkadiusz Jerzy (1957-2011), historyk, autor wielu publikacji, działacz Polskiego Stronnictwa Ludowego, profesor w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej.

Urodził się w 23 kwietnia 1957 r. w Warszawie jako syn Czesława i Teresy z domu Biesiadeckiej. W Warszawie uczył się (1964-1972) do Szkoły Podstawowej nr 28, a następnie do Liceum Ogólnokształcącego nr 50 im. Ruy Barbosy, które ukończył w 1976 r. W latach 1977-1981 studiował historię ze specjalnością nauczycielską na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego (UW). 11 czerwca 1981 r. obronił pracę magisterską napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Ryszarda Szaflika, zatytułowaną *Tatarzy bialscy w XVII–XX wieku*. W listopadzie 1981 r. rozpoczął pracę, jako asystent stażysta, w Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego, jednak już w styczniu 1982 r. zmienił pracę i został nauczycielem historii w Szkole Podstawowej nr 212 im. Krystyny Kraheleskiej w Warszawie, gdzie pracował do końca roku szkolnego.

Wówczas też związał się z ruchem ludowym. 26 października 1983 r. został zatrudniony w Instytucie Nauk Politycznych UW. Pełnił wówczas funkcję sekretarza naukowego programu resortowego dotyczącego dziejów ruchu ludowego, kierowanego przez prof. Zygmunta Hammerlinga. W okresie od 1 stycznia do 31 sierpnia 1986 r. był starszym asystentem w Sekcji Historii Politycznej Polski Odrodzonej w Centralnym Ośrodku Metodycznym Studiów Nauk Politycznych przy UW. Pracował tam pod kierunkiem prof. dr. hab. Jerzego Maternickiego. Po likwidacji wspomnianego ośrodka, od 1 października 1987 r. rozpoczął pracę na stanowisku starszego asystenta w Instytucie Historycznym (IH) UW. Tam też pracował nieprzerwanie do 30 września 2004 r. Od 1981 r. był uczestnikiem seminarium doktoranckiego prof. J. R. Szaflika, pod którego kierunkiem przygotował rozprawę doktorską *Maciej Rataj*, którą obronił 7 marca 1990 r. na Wydziale Historycznym UW uzyskując tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. W 1991 r. praca ta ukazała się nakładem Wydawnictwa Sejmowego. 1 października 1992 r. został adiunktem w IH UW. Od 28 sierpnia 1990 do 15 marca 1991 r. był kierownikiem Wydziału Informacji i Propagandy Naczelnego Komitetu Wykonawczego Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL) oraz współorganizatorem obchodów święta ludowego na Jasnej Górze i Święta Czynu Chłopskiego w Tarnowie. A. Kołodziejczyk był także redaktorem miesięcznika Zarządu Wojewódzkiego PSL na Mazowszu zatytułowanego „Orka”. Jako sekretarz Zarządu Głównego Ludowego Towarzystwa Naukowo – Kulturalnego współorganizował dwa Kongresy Historyków Wsi.

Pracując w IH UW, współpracował z innymi ośrodkami akademickimi w Polsce. M.in. w 1995 r. prowadził zajęcia w Wszechnicy Świętokrzyskiej w Kielcach, od 1997 r. nawiązał współpracę z Instytutem Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach, gdzie początkowo prowadził zajęcia na zasadzie umowy zlecenia, ale od 1 października 1999 r. związał się na stałe i prowadził zajęcia m.in. z historii historiografii, nauk pomocniczych historii, wstępu do badań historycznych, najnowszej historii Polski oraz historii regionu Mazowsza i Podlasia.

21 stycznia 2004 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego za pracę *Ruch ludowy a Kościół rzymskokatolicki w latach II Rzeczypospolitej*. 21 października 2004 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym Akademii Podlaskiej (AP). W okresie od 1 maja 2005 do 30 września 2006 r. był kierownikiem Zakładu Historii Wsi i Ruchu Ludowego w Instytucie Historii AP.

Zakres badań prowadzonych przez A. Kołodziejczyka był niezwykle szeroki. Zajmował się historią najnowszej Polski, historią wsi i ruchu ludowego, historią Kościoła, historią historiografii, historią prasy

polskiej, historią regionalną Mazowsza i Podlasia szczególnie okresu XIX i XX wieku, biografistyką, dziejami Tatarów i islamu w Polsce oraz historią straży pożarnych. Z zakresu wyżej wymienionych obszarów badawczych opublikował 24 książki własne, m. in. : *Cyryl Ratajski*, Poznań 1986; *Bitwy i potyczki pod Liwem w powstaniu listopadowym, luty – kwiecień 1831*, Siedlce 1988; *Mysł polityczna Macieja Rataja, Studia i szkice*, Warszawa 1990; *Maciej Rataj 1884–1940*, Warszawa 1991; *Bitwa Warszawska – dniem Czynu Chłopskiego 1920-1995*, Warszawa 1995; *Rozprawy i studia z dziejów Tatarów litewsko-polskich i islamu w Polsce w XVII–XX wieku*, Siedlce 1997; *Szkice z dziejów prasy podlaskiej*, Siedlce 1997; *Cmentarze muzułmańskie w Polsce, Liw 1831*, Pruszków 1998; *Żołnierska danina życia*, Siedlce 1999; *Na drogach ruchu ludowego. Rozprawy i studia*, t. I–IV, Warszawa 1999–2009; *Ruch ludowy a Kościół rzymskokatolicki w latach II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2002; *Dzieje Korytnicy i ziemi korytnickiej*, Korytnica 2007; *Pięć wieków dziejów Siedlec w historiografii. Stan i potrzeby badawcze*, Siedlce 2010.

Był również redaktorem lub współredaktorem naukowym 24 publikacji. Do najważniejszych należą: *Węgrów – dzieje miasta i okolic w latach 1441–1944*, pod red. A. Kołodziejczyka i T. Swata, Węgrów 1991; *Węgrów – dzieje miasta i okolic w latach 1944–2005*, pod red. A. Kołodziejczyka, T. Swata i M. Szczupaka, Węgrów 2006; *Powstanie styczniowe na Południowym Podlasiu*, pod red. A. Kołodziejczyka, Węgrów – Warszawa 1994; *Ruch ludowy wobec niepodległości Polski*, pod red. A. Kołodziejczyka, Siedlce 1996; *Wieś – chłopi – ruch ludowy – państwo. Księga Pamiątkowa Profesora Józefa Ryszarda Szaflika*, pod red. A. Kołodziejczyka, Warszawa 1996; *Związek Walki Zbrojnej – Armia Krajowa na Podlasiu*, pod red. K. Pindla i A. Kołodziejczyka, Siedlce 1998; *Strażacy Podlasia w walce o niepodległość w 1918 roku. 80 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Kotuniu*, pod red. A. Kołodziejczyka i Z. Todorskiego, Siedlce 1999; *Prasa podlaska w XIX–XX wieku. Szkice i materiały*, pod red. D. Grzegorzczuka i A. Kołodziejczyka, t. I, Siedlce 2000; t. II, Siedlce 2004; *575-lecie Sokołowa Podlaskiego*, pod red. A. Kołodziejczyka i P. Matusaka, Siedlce 2000; *Rok 1918 na Podlasiu*, pod red. A. Kołodziejczyka i K. Pindla, Siedlce 2001; *Dzieje i przyszłość ruchu ludowego*, t. 1, *Od zaborów do okupacji (1895–1945)*, pod red. A. Kołodziejczyka i W. Parucha, Warszawa 2002; *Dziedzictwo rewolucji 1905–1907*, pod red. A. Żarnowskiej, A. Kołodziejczyka, A. Stawarza i P. Tusińskiego, Warszawa-Radom 2007; *Ochotnicze Straże Pożarne Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza – dzieje i teraźniejszość*, pod red. R. Dmowskiego, A. Kołodziejczyka i Z. Todorskiego, Warszawa – Siedlce 2007; *Słownik biograficzny Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*, pod red. A. Kołodziejczyka przy współpracy W. Charczuka i D. Grzegorzczuka, t. I, Siedlce 2009; *Prasa podlaska w XIX–XXI wieku. Szkice i materiały*, pod red. R. Dmowskiego i A. Kołodziejczyka, t. III, Siedlce 2010.

A. Kołodziejczyk, był członkiem kilku kolegiów redakcyjnych, m.in.: „Roczników Dziejów Ruchu Ludowego”, „Rocznika Mazowieckiego”, „Kultury Ludowej Mazowsza i Podlasia”, „Niepodległości i Pamięci”, „Rocznika Białskopodlaskiego”, „Rocznika Kałuszyńskiego”, „Rocznika Legionowskiego”, „Szczów Podlaskich” i „Zeszytów Korytnickich”. Był również redaktorem naczelnym „Rocznika Wołomińskiego” i „Rocznika Legionowskiego”.

Jego dorobek naukowy jest przeogromny, oprócz wspomnianych powyżej publikacji książkowych był autorem ponad 500 artykułów, sprawozdań i recenzji. Napisał także ponad 200. biogramów i not encyklopedycznych zamieszczonych m.in. w: *Encyklopedii historii Polski*, *Encyklopedii historii Drugiej Rzeczypospolitej*, *Encyklopedia Larousse’a* i *Słownika biograficznego Południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza*.

Czynnie zaangażował się w kształcenie młodej kadry naukowej. Prowadził, ciesząc się dużą popularnością seminarium doktoranckie. Był promotorem pięciu obronionych prac doktorskich: mgr. Tadeusza Boruty, mgr. Remigiusza Matyjasza, mgr. Grzegorza Welika, mgr. Martyny Jurzyk, mgr. Pawła Popiela. Dwie kolejne dysertacje przygotowane pod jego kierunkiem: mgr. Janusza Kuligowskiego i mgr. Jerzego Borowskiego zostały obronione już po jego śmierci.

Trzykrotnie był recenzentem prac doktorskich: mgr. Emila Noińskiego, mgr. Dariusza Półciwarka i mgr. Liliany Białach, a także recenzentem pracy habilitacyjnej ks. dr. Wojciecha Guzewicza.

Pełnił wiele funkcji społecznych, był członkiem licznych towarzystw naukowych i społeczno-kulturalnych, m.in.: członkiem założycielem oraz sekretarzem (w latach 1994-2006) Zarządu Głównego Ludowego Towarzystwa Naukowo-Kulturalnego, członkiem Komisji Historycznej Zarządu Głównego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej, członkiem Rady Naukowej Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych, członkiem a następnie wiceprzewodniczącym Rady Muzeum Niepodległości w Warszawie, prezesem Fundacji „Polonia Restituta”, członkiem i przez kilka lat skarbnikiem Polskiego Towarzystwa Etnologii Miasta, Towarzystwa Przyjaciół Legionowa i wielu innych. Był również inicjatorem powstania i pierwszym prezesem Mazowiecko-Podlaskiego Towarzystwa Naukowego.

Za swoją działalność naukową, dydaktyczną i popularyzatorską był wielokrotnie nagradzany, m.in.: Nagrodą im. Macieja Rataja (1992), Nagrodą „Clio” I stopnia Wydziału Historycznego UW (1999); II nagrodą i Medalem Zygmunta Glogera (2000), Medalem Honorowym im. A. Patkowskiego za zasługi dla regionalistyki (2002), Srebrnym i Złotym Medalem „Za zasługi dla Pożarnictwa”, Medalem „Za zasługi dla gminy Liw” (2004), Medalem „90-lecia nadania praw miejskich Wołominowi” (2009), Medalem im. ks. Aleksandry Ogińskiej za zasługi dla siedleckiej humanistyki (2009). Otrzymał również honorowe obywatelstwo gminy Korytnica (2009) oraz m.in. odznakę: „Za zasługi dla Węgrowa” (2004).

A. Kołodziejczyk zmarł nagle, w niedzielę 13 lutego 2011 r. Nabożeństwo żałobne miało miejsce 17 lutego o godz. 12.00 w kościele pod wezwaniem Świętej Trójcy w Kobyłce k. Warszawy. Urna z prochami zmarłego spoczęła w rodzinnym grobie na miejscowym cmentarzu.

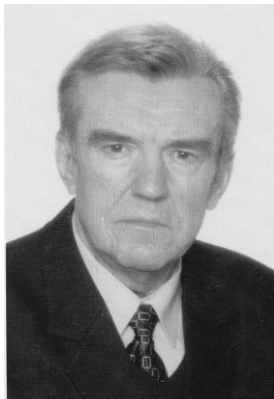
Arkadiusz Kołodziejczyk należał do osób nietuzinkowych, posiadał ogromną wiedzę i umiał ją w znakomity sposób przekazać innym, zarówno podczas wykładów i prelekcji jak również na kartach pisanych przez siebie książek i artykułów. Zgromadził wokół siebie znaczne grono uczniów i współpracowników. Wielu z nich umożliwiał i ułatwiał publikowanie swych pierwszych tekstów na łamach pism naukowych, których był redaktorem.

Dużą część jego dorobku naukowego jest związana z historią południowego Podlasia i Wschodniego Mazowsza. To dzięki jego pasji badawczej wiele zapomnianych przez lata wydarzeń z kart historii Węgrowa, Liwa i Korytnicy zostało ponownie odkrytych i udostępnionych szerokiemu gronu czytelników. Warto przypomnieć, że prof. A. Kołodziejczyk był również współorganizatorem kilku konferencji naukowych, których tematem wiodącym była historia naszego regionu.

Bibliografia publikacji historyków wojskowości Akademii Podlaskiej za lata 1991–2003, oprac. D. Grzegorzczuk, Siedlce 2003, s. 188–212; *XV-lecie Instytutu Historii Akademii Podlaskiej. Historia – biogramy – bibliografia*, red. T. Boruta i D. Grzegorzczuk, Siedlce 2007, s. 38-40 (biogram), s. 142-157; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 1991–2000*, praca zbiorowa pod red. K. Wojtczuk, Siedlce 2001, s. 47–49; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 2000–2005*, praca zbiorowa pod red. E. Jarmocha i K. Wojtczuk, Siedlce 2006, s. 41–51; Dmowski R., *Pro Memoria: Śp. prof. nzw. dr hab. Arkadiusz Kołodziejczyk (1957-2011)*. „Szkice Podlaskie”, 2009, z. 17, s. 301-305; Gmitruk J., *Przemówienie wygłoszone na pogrzebie prof. dr hab. Arkadiusza Jerzego Kołodziejczyka 17 lutego 2011 r. w kościele parafialnym pod wezwaniem „Świętej Trójcy” w Kobyłce*, „Niepodległość i Pamięć”, 2011, nr 33, s. 255-257; Korneć G., *Siedleckie Towarzystwo Naukowe 1993–2008*, Siedlce 2008, s. 139-142; Archiwum Muzeum Niepodległości w Warszawie, Akta osobowe A. Kołodziejczyka; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Akta osobowe, sygn. DSP/3044, Arkadiusza Kołodziejczyka; Archiwum Zakładu Historii Ruchu Ludowego w Warszawie, Akta osobowe A. Kołodziejczyka.

Rafał DMOWSKI (Wydział Humanistyczny UPH)

**Mierzwiński Henryk Stefan (1935-2011), historyk regionalista, pedagog, działacz oświatowy,
profesor Akademii Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej
i profesor w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach.**

Ur. 1 IX 1935 r. w Kolonii Poizdów (pow. łukowski), był synem Aleksandra, właściciela gospodarstwa rolnego, i Genowefy ze Stępników. Miał siedmioro rodzeństwa. Po ukończeniu w 1950 r. szkoły podstawowej w Poizdowie rozpoczął naukę w Liceum Pedagogicznym im. Stanisława Staszica w Leśnej Podlaskiej. W latach 1951-1954 działał w Związku Młodzieży Polskiej pełniąc m. in. funkcję przewodniczącego Zarządu Szkolnego. Uzyskanie w 1954 r. świadectwa dojrzałości z dobrymi i bardzo dobrymi ocenami zwolniło Mierzwińskiego z obowiązującego wówczas nakazu pracy. W tym samym roku rozpoczął studia wyższe na kierunku historia na Wydziale Filologiczno-Historycznym Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Warszawie. W wyniku rozwiązania Wydziału Filologiczno-Historycznego 1955 r. przeniósł się do Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Krakowie (obecnie Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie). W tym okresie wstąpił do Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) będąc od 14 V 1954 r. kandydatem na członka partii, a od 24 V 1955 pełnoprawnym członkiem. Odbył również szkolenie wojskowe w ramach Studium Wojskowego przy WSP w Krakowie, a następnie w jednostkach wojskowych Łodzi i Tarnowa, zakończone otrzymaniem stopnia porucznika rezerwy. Dyplom magisterski uzyskał 24 VI 1958 r. na podstawie pracy *Polska Partia Socjalistyczna »Proletariat« (tzw. »Proletariat«) 1900-1909*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Józefa Buszki.

Działalność zawodową rozpoczął 15 VIII 1958 r. od pracy w Szkole Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącym w Adamowie (pow. łukowski) jako bibliotekarz, a od 1 IX jako nauczyciel historii. Po dwóch miesiącach znalazł zatrudnienie w Powiatowym Ośrodku Propagandy i Agitacji Partyjnej Komitetu Powiatowego PZPR w Łukowie. Od 1 IX 1959 r. pracował jako nauczyciel historii w Szkole Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącym w Komarówce Podlaskiej (pow. radzyński). Z powodu braków kadrowych uczył tam także innych przedmiotów: wiedzy o Polsce i świecie współczesnym, przysposobienia wojskowego, wychowania fizycznego, śpiewu. Wstępuje wówczas do Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP). W związku z koniecznością nauczania przysposobienia wojskowego ukończył w 1960 r. Kurs Nauczycielski Przysposobienia Wojskowego zorganizowany przez Ministerstwo Oświaty w Mątwach k. Inowrocławia. W okresie pracy w Komarówce Podlaskiej (1959-1963) był opiekunem uczniowskich kół zainteresowań: historycznego, przysposobienia sportowego oraz strzeleckiego. Z ramienia ZNP odpowiadał za organizowanie konferencji metodycznych. Od 1960 r. był sekretarzem Komitetu Gromadzkiego PZPR w Komarówce Podlaskiej.

Dnia 1 IX 1963 r. 28-letni nauczyciel objął obowiązki dyrektora Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego im. Władysława Spasowskiego (zob. PSB t. XLII 2003-2004) w Kocku. Stanowisko to pełnił do maja 1975 r. W ciągu 12 lat przyczynił się do podniesienia poziomu kadry pedagogicznej oraz rozbudowy infrastruktury. Między innymi dzięki jego staraniom szkoła uzyskała w 1966 r. specjalną dotację Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie w wysokości 500 tys. zł. Kierowana przez Mierzwińskiego placówka rozwinęła szeroką działalność pozalekcyjną w kołach zainteresowań, zespołach artystycznych i sportowych, odnosząc na tych polach liczne sukcesy w skali województwa i całego kraju. Osiągnięcia te zostały docenione przyznaniem w 1974 r. wszystkim nauczycielom (nagroda zbiorowa) nagrody Ministra Oświaty i Wychowania I stopnia. W tym samym roku z inicjatywy Mierzwińskiego szkole zostało nadane

imię por. Serafina Saczawy. S. Saczawa (1920-1945), pracował w resorcie bezpieczeństwa, od 12 IX 1944 r. był zastępcą kierownika sekcji śledczej Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie, od 9 I 1945 r. do 22 IV 1945 r. kierownikiem Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Białej Podlaskiej, od 22 IV 1945 r. zastępcą kierownika Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Łukowie. Dnia 1 V 1945 r. został zastrzelony przez partyzantów podziemia niepodległościowego podczas wyjazdu służbowego do Kocka w miejscowości Annówka w gminie Kock. S. Saczawa był patronem Liceum Ogólnokształcącego w Kocku od 24 X 1974 r. do 10 XI 1993 r., kiedy to szkole nadano imię Marcina Stępnia, wieloletniego nauczyciela w Kocku (od 1913 r.), kierownika założonej w 1927 r. Szkoły Powszechnej Nr 2 w Kocku, na bazie której w 1948 r. utworzono Publiczną Szkołę Ogólnokształcącą Stopnia Licealnego. M. Stępień był w latach 1948-1952 pierwszym kierownikiem tejże szkoły. Zmarł w 1974 r.

W trakcie pobytu w Kocku Mierzwiński pełnił szereg funkcji w instytucjach politycznych i organizacjach społecznych. Był członkiem i przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej w Kocku, prezesem Ogniska ZNP, członkiem Powiatowego Zarządu Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, wiceprezesem klubu sportowego „Świt” w Kocku i przewodniczącym Społecznej Rady Kultury. Zainteresował się też historią Kocka i Ziemi Łukowskiej. Wyniki badań publikował w wydawnictwach popularno-naukowych jak np. „Mówią Wieki” oraz w czasopismach regionalnych - „Roczniki Międzyrzeckie”. Zdobytą wiedzę wykorzystywał w pracy dydaktyczno-wychowawczej i kulturalno-oświatowej w lokalnym środowisku. W II 1973 r. otworzył przewod doktorski w Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Po utworzeniu w 1975 r. województwa białkopodlaskiego Mierzwiński 1 czerwca został najmłodszym w kraju Kuratorem Oświaty i Wychowania. Stanowisko to piastował do 31 VIII 1981 r. W tym czasie sukcesywnie podnosił swoje kwalifikacje. W 1977 r. obronił dysertację doktorską pt. *Kock – zarys dziejów do roku 1918*, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Feliksa Kiryka. W latach 1977-1979 przez trzy semestry uczęszczał na zajęcia studium podyplomowego Organizacji i Zarządzania Oświatą dla kierowniczej kadry oświatowej prowadzone przy Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Sulejówku Instytutu Kształcenia Nauczycieli w Warszawie. Ukończył je z wynikiem bardzo dobrym broniąc pracę dyplomową *Kierowanie Radą Pedagogiczną szkoły jako problem organizacyjny*, opublikowaną w 1981 r. przez Instytut Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Lublinie. Ukończył również Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu.

W okresie kierowania oświatą w województwie białkopodlaskim, które było pod względem infrastruktury oświatowej i kadry najsłabsze w kraju, Mierzwiński skoncentrował się na podnoszeniu kwalifikacji przez nauczycieli i rozbudowie bazy. Uzyskał w tym znaczne rezultaty, m. in. zbudowana została pierwsza w regionie pływalnia przy Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 1. im. Józefa Ignacego Kraszewskiego w Białej Podlaskiej, wiele obiektów oświatowych w innych miejscowościach województwa, a w szczególności przedszkoli. Aktywnie uczestniczył w życiu społecznym i zawodowym. Wynikiem jego starań było powołanie Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, których przez kilkanaście lat był prezesem. Kierował też oddziałem Wojewódzkiego Szkolnego Zespołu Sportowego, był Prezydium Rady Naukowej Zakładów Doskonalenia Zawodowego w Lublinie (1975-1982) oraz działał w Wojewódzkim Komitecie Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia. W latach 1975-1981 był również członkiem egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej.

Dnia 1 września 1981 r. rozpoczął pracę w Zamiejscowym Wydziale Wychowania Fizycznego AWF w Warszawie w Białej Podlaskiej na stanowisku docenta kontraktowego, w Instytucie Nauk Biologicznych i Humanistycznych. Pełnił funkcję kierownika Pracowni Pedagogiki i Historii Kultury Fizycznej oraz zastępcy dyrektora Instytutu. Od 1986 r. był adiunktem w Zakładzie Nauk Humanistycznych oraz Pełnomocnikiem ds. Nauki w Zamiejscowym Wydziale AWF w Białej Podlaskiej. Sprawował również funkcję prodziekana ds. studiów zaocznych, a także kierownika Zakładu Nauk Społecznych. W latach 1987-1990 pracował na stanowisku docenta kontraktowego. Nawiązał współpracę naukową z prof. dr. hab. Józefem Ryszardem Szaflikiem i dr. Januszem Gmitrukiem, która zaowocowała wprowadzeniem Mierzwińskiego w krąg zainteresowań dziejami wsi i ruchu ludowego. Jednym z rezultatów było powołanie go w 1988 r. w skład Komisji Historycznej Zarządu Krajowego Związku Młodzieży Wiejskiej oraz w skład Rady Naukowej Zakładu Historii Ruchu Ludowego. Natomiast efektem w sferze naukowej było podjęcie badań nad biografią wybitnego działacza ruchu ludowego Tomasza Nocznickiego. Zaowocowały one przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej pt. *Tomasz Nocznicki. Życie, działalność, myśl polityczne (1862-1944)*. Na jej podstawie i ocenie ogólnego dorobku naukowego Rada Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej uchwałą z 25 I 1989 r. nadała Mierzwińskiemu stopień naukowy doktora

habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii najnowszej, zatwierdzony przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów 7 XI 1989 r. W listopadzie 1990 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego AWF w Warszawie.

Dnia 1 X 1989 r. Mierzwiński zostaje zatrudniony jako docent kontraktowy w Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej (WSPR) w Siedlcach. Rok później uzyskuje stanowisko prof. nadzwyczajnego. Jako jeden z trzech profesorów, obok Józefa Ryszarda Szaflika i Zygmunta Sułowskiego, organizuje Instytut Historii (IH) Wydziału Humanistycznego WSRP w Siedlcach. Do czasu reorganizacji IH w 1995 r. kieruje Katedrą Historii Podlasia. W latach 1991-2005 kierował także Zakładem Dziejów Podlasia. W 1996 r. za działalność na rzecz uczelni został uhonorowany przez Lesława Szczerbę nagrodą rektora II stopnia. Na przełomie tysiąclecia pracował także na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Humanistyczno-Pedagogicznej w Łowiczu, gdzie prowadził seminaria magisterskie oraz w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, prowadząc wykłady z historii kultury i sztuki, historii gospodarczej i historii myśli ekonomicznej. W trakcie pracy na stanowisku nauczyciela akademickiego wypromował grupę ponad 500 magistrantów z zakresu historii, historii kultury fizycznej i pedagogiki. Był również promotorem 8 doktoratów nauk humanistycznych. Z dniem 30 IX 2005 r. przeszedł na emeryturę.

Zainteresowanie badawcze Mierzwińskiego koncentrowały się wokół dwóch podstawowych obszarów. Pierwszym była historia regionu, której poświęcił pracę doktorską, wydaną następnie drukiem: *Dzieje Kocka do roku 1939* (Warszawa 1990). Inne wydawnictwa książkowe z tego zakresu to: *Południowe Podlasie w okresie Sejmu Czteroletniego i Konstytucji 3 Maja* (Biała Podlaska 1992); *Żydzi podlascy a powstanie styczniowe* (Biała Podlaska 1994); *Południowe Podlasie w 1920 roku. 34 Pułk Piechoty w wojnie polsko-sowieckiej* (Siedlce 1998); *Kajetan Sawczuk – podlaski poeta i działacz niepodległościowy (1892-1917)* (Siedlce 2005); *Ze Słonimia do Kocka. Walki zgrupowania „Drohiczyn Poleski” i SGO „Polesie”* (Siedlce 2001 i 2004 - wspólnie z E. Kospath-Pawłowskim). Oprócz tego opublikował szereg artykułów i rozdziałów w pracach zbiorowych, m. in.: *Kock w czasach Oświecenia i rządów ks. Anny Jabłonowskiej*, „Rocznik Lubelski” nr 27/28, 1986; *Duchowieństwo Diecezji Podlaskiej a powstanie Listopadowe*, „Podlaski Kwartalnik Kulturalny” nr 3, 1993; *Biała Podlaska w okresie rewolucji 1905-1907*, [w:] *Z dziejów wojskowości polskiej – Księga Jubileuszowa prof. Kazimierza Pindla w 70. rocznicę urodzin*, red J. Gmitruk, W. Włodarkiewicz, Siedlce 2008.

Drugim obszarem zainteresowań badawczych była historia ruchu ludowego. Tej tematyce poświęcił m. in. rozprawę habilitacyjną – *Tomasz Nocznicki. Życie, działalność, myśl polityczna* (Lublin 1987), oraz *Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici” wobec problemów wychowania fizycznego, sportu i turystyki (1928-1948)* (Biała Podlaska 1992). Ogółem był autorem przeszło 160 prac naukowych i popularnonaukowych w postaci książek, studiów, artykułów, recenzji. Uczestniczył również w projektach zbiorowych pod auspicjami Zakładu Historii Nowożytnej Instytutu Historii UMCS i Międzyuczelnianego Instytutu Nauk Politycznych w Lublinie dotyczących „Polskiej myśli politycznej XX w.” i „Roli posła i senatora w II Rzeczypospolitej”.

Dorobek twórczy uzupełnia aktywność na polu organizacyjnym. Brał udział w organizacji licznych konferencji naukowych – międzynarodowych, krajowych i regionalnych, poświęconych m. in. polskiemu powstaniom narodowym (kościuszkowskiemu, listopadowemu, styczniowemu i warszawskiemu), Sejmowi Czteroletniemu i Konstytucji 3 Maja, męczeństwu unitów podlaskich i innym. Był inicjatorem wydawania i długoletnim przewodniczącym kolegium redakcyjnego „Rocznika Białkopodlaskiego”, członkiem i przewodniczącym kolegium redakcyjnego „Szkiców Podlaskich”, sekretarzem naukowym „Roczników Naukowych” AWF Biała Podlaska, członkiem kolegium redakcyjnego „Roczników Dziejów Ruchu Ludowego”. Wchodził w skład Rady Naukowej Zakładu Historii Ruchu Ludowego i aktywnie współpracował z Muzeum Historii Ruchu Ludowego w Warszawie i Ludowym Towarzystwem Naukowo-Kulturalnym, którego oddział zorganizował w Białej Podlaskiej. Był przez kilkanaście lat przewodniczącym rady naukowej Muzeum Regionalnego w Siedlcach oraz wiceprzewodniczącym Siedleckiego Towarzystwa Naukowego.

Mierzwiński został odznaczony Krzyżem Oficerskim i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym i Srebrnym Krzyżami Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Krzyżem Zasługi dla ZHP, Medalem „Zasłużony dla Humanistyki Siedleckiej”, Medalem „Zasłużony dla Uczelni Siedleckiej”, Medalem im. dr Henryka Jordana, Złotą Odznaką ZNP, Medalem TPN w Międzyrzeczu Podlaskim, Medalem 40-lecia Muzeum Regionalnego w Siedlcach, Złotą Odznaką Honorową „Zasłużony Popularyzator Wiedzy – TWP”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Honorową Odznaką „Za zasługi w sporcie szkolnym”.

W małżeństwie (od 1959) z Cecylią Gryglicką, nauczycielką, mgr. historii, miał córkę Katarzynę, mgr. psychologii klinicznej, zamężną z Tomaszem Pękałą, mgr. prawa. Zmarł 21 VI 2011 r. w szpitalu w Łukowie. Pochowany został 24 VI 2011 r. na cmentarzu parafialnym w Serokomli.

Dzieje Kocka do roku 1939, Warszawa 1990 (nota biograficzna na okładce); *Z historii Polski i Podlasia. Księga jubileuszowa profesora Henryka Mierzwińskiego w 50-lecie pracy pedagogicznej i naukowej*, pod red. J. Cabaja i J. Gmitruka, Warszawa-Siedlce 2008, s. 9-14 – bibliografia prac Mierzwińskiego, s. 15-28; Demidowicz T., *Prof. nzw. dr hab. H. S. M. (1935-2011)*, „Szkice Podlaskie”, Z. 19-20, (2011-2012), Siedlce 2013, s. 395-399; *H. M.*, „Rocznik Białkopodlaski”, Tom XVII-XIX (2009-2011), Biała Podlaska 2012, s. 418-419; Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, KW PZPR w Białej Podlaskiej, 1-2, 4, 574; Archiwum Zakładowe Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Delegatura w Białej Podlaskiej, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Białej Podlaskiej. Akta osobowe 1793.; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Akta osobowe, Prof. Henryk Mierzwiński ur. 01.09.1935 r., s. Aleksandra, VI/2668, (ss.87); http://www.zskock.com.pl/articles.php?article_id=2 (dostęp 15. 06. 2017 r.); <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/45143> (dostęp 15. 06. 2017 r.); <http://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/59253> (dostęp 11. 07. 2017 r.); http://zskock.com.pl/articles.php?article_id=2 (dostęp 11.07. 20117 r.).

Arkadiusz ZAWADZKI (Wydział Humanistyczny UPH)

**Pawłowski Edward (1941-2016), historyk wojskowości,
profesor w Instytucie Historii Akademii Podlaskiej i rektor Akademii Podlaskiej.**

Urodził się 26 lipca 1941 r. w Gniewie (obecnie powiat tczewski w województwie pomorskim) jako syn Klemensa i Ireny z domu Szachta. Miał siostrę Marię (ur. 1934 r.) i trzech braci Tadeusza (ur. 1933 r.), Janusza (ur. 1936 r.) i Witolda (ur. 1943 r.). Jego ojciec Klemens był podoficerem zawodowym Straży Granicznej. Za działalność w Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” w 1944 r. został zamordowany przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Oranienburgu k. Berlina. W 1948 r. Irena Pawłowska wraz z dziećmi przeniosła się do swego ojca, organisty mieszkającego we wsi Droniki (obecnie powiat wschowski w województwie lubuskim), gdyż dom Pawłowskich w Gniewie spalili się. W 1955 r. Edward ukończył szkołę podstawową w Ciosańcu, a następnie Technikum Rachunkowości Rolnej w Szczecinie-Dąbiu. W ślad za starszym bratem Tadeuszem, który wybrał zawód wojskowego i po maturze wstąpił do Oficerskiej Szkoły Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, którą ukończył w 1964 r. otrzymując stopień porucznika. Będąc oficerem pełnił różne funkcje dowódcze i sztabowe w wojskach zmechanizowanych. Służył m.in. w 1 Praskim Pułku Zmechanizowanym w Wesolej.

Dnia 1 października 1965 r. podjął studia historyczne na Wydziale Historycznym (WH) Uniwersytetu Warszawskiego (UW), które ukończył 25 czerwca 1969 r. uzyskując tytuł magistra historii za pracę pt. *Działania I Dywizji Piechoty w pasie przesłaniania Wału Pomorskiego*, napisaną pod kierunkiem prof. dr. hab. Stanisława Herbsta. Pracę doktorską pt. *Historia 9 Dywizji Piechoty w latach 1944-1947*, rozpoczętą na seminarium prof. Stanisława Herbsta, obronił już po jego śmierci, uzyskując stopień doktora nauk humanistycznych nadany uchwałą Rady WH UW z 7 stycznia 1975 r. Promotorem dysertacji doktorskiej był prof. dr hab. Jarema Maciszewski. W latach 1978-1981 pracował na stanowisku wykładowcy w Studium Wojskowym UW.

W 1981 r. podjął pracę na stanowisku adiunkta w Zakładzie Historii II Wojny Światowej w Wojskowym Instytucie Historycznym (WIH), gdzie zajmował się tematem poświęconym Polakom wcielonym do Armii Czerwonej oraz polskim jeńcom wojennym na terytorium ZSRR. Artykuł *Polacy w Armii Radzieckiej* został opublikowany w 1984 r. w nr 2 „Wojskowego Przeglądu Historycznego” i przedrukowany w tym samym roku na łamach nr 70 „Zeszytów Historycznych” wydawanych Paryżu. Przedruk został dokonany bez wiedzy autora, który miał z tego powodu poważne nieprzyjemności w pracy. Pawłowski był jednym z pierwszych historyków wojskowych zza „żelaznej kurtyny” na którego często powoływali się badacze emigracyjni. 22 października 1987 r. w WIH na podstawie oceny dorobku i przedstawionej pracy habilitacyjnej: *Powstanie, organizacja i przygotowanie do działań ludowego Wojska Polskiego 1943-1945* i otrzymał tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii w specjalności najnowsza historia wojskowa i został docentem. Habilitacja została wydana drukiem pod tytułem *Wojsko Polskie na wschodzie 1943-1945* (Pruszków 1993).

W 1991 r. na własną prośbę odszedł z zawodowej służby wojskowej na emeryturę. W latach 1992-1993 był kierownikiem działu historycznego „Polski Zbrojnej” na łamach której popularyzował historię wojskowości. W tym samym czasie rozpoczął współpracę z Telewizją Polską w ramach cyklu „Wojsko Polskie w kronikach filmowych”, był także konsultantem naukowym filmów dokumentalnych dotyczących II wojny światowej.

W lutym 1993 r. przeniósł się do Siedlec. W Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej (WSR-P) pracując na stanowisku prof. nadzwyczajnego pełnił m.in. funkcję kierownika Zakładu Historii Wojskowości w Instytucie Historii. W latach 1993-1996 był prodziekanem ds. nauki Wydziału Humanistycznego WSR-P w Siedlcach. W latach 1995-2000 był równocześnie nauczycielem akademickim Mazowieckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Łowiczu. Dnia 18 lipca 1994 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Wałęsa nadał mu tytuł naukowy prof. nauk wojskowych. W latach 1996-1999 pełnił funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego WSR-P w Siedlcach. 1 września 1997 r. został mianowany na stanowisko prof. zwyczajnego w WSR-P. W 1999 r. został przez kolegium elektorów wybrany na Rektora WSR-P w Siedlcach. Na skutek zmiany nazwy i struktury uczelni, funkcję swoją pełnił jedynie przez miesiąc, gdyż nowoutworzona Akademia Podlaska (AP) otrzymała z nominacji ministra rektora komisarycznego. W 2000 r. wybrano na stanowisko prorektora AP ds. Nauki, które pełnił przez dwie kadencje do 30 sierpnia 2005 r. W latach 2005-2008 był rektorem AP.

Zainteresowania badawcze prof. E. Pawłowskiego koncentrowały się wokół problematyki najnowszej historii powszechnej i Polski, historii wojskowości (historii II wojny światowej, polskich tradycji wojskowych, problemów grobownictwa wojennego oraz polskich wojsk szybkich). Dorobek naukowy prof. E. Pawłowskiego obejmuje ponad 300 publikacji (redakcji naukowych, artykułów w pismach naukowych, rozdziałów w pracach zbiorowych, recenzji, sprawozdań itp. Część publikacji po 1990 r. wydał pod podwójnym nazwiskiem Kospath-Pawłowski pochodzącym najprawdopodobniej od saskiego herbu szlacheckiego.

Autor 40 książek, z których należy wymienić: *Rodzina Nalazków*, Warszawa 1989; *Pułkownik Zbigniew Żaluski (1926-1978)*, Warszawa 1989; *Alojzy Sroga (1927-1980)*, Warszawa 1989; *Pakoślaw 1915*, Warszawa 1993; *Powstanie, organizacja i przygotowanie do działań Ludowego Wojska Polskiego 1943-1945*, Warszawa 1987; *Wojsko Polskie na Wschodzie 1943-1945*, Pruszków 1993; *Pod rozkazami generała Maczka*, Warszawa 1991; 1 Berliński Pułk Artylerii Lekkiej, Pruszków 1998; 2 Pułk Artylerii Lekkiej, Pruszków 1999; *Chwała i zdrada. Wojsko polskie na wschodzie 1943 – 1945*, Warszawa 2010.

Monografie współautorskie: *Platerówki*, red. Eleonora Syzdek, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1988 (współautorzy Edward Jakubowski, Antoni Michałak, Włodzimierz Syzdek); *Kapral Adolf Krzyżanowski (1924-1945)*, Warszawa 1988 (współautor Jan Karaskiewicz); *Fizylierka Aniela Krzywoń (1925-1943)*, Warszawa 1988 (współautor J. Karaskiewicz); *Platerówki* (współautor); *Wojska szybkie II Rzeczypospolitej* Toruń 1993 (współautorzy Eugeniusz Rujna, Maciej Szczurowski); *Hej, hej ulani - z dziejów I Warszawskiej Brygady (Dywizji) Kawalerii*, Warszawa 1996 (współautorzy Stefan Pataj, Maciej Szczurowski); *Druga wojna światowa 1939-1945, T. 1 i 2*, Siedlce 2003 (współautorzy Piotr Matusak, Tadeusz Rawski); *Logistyka I Polskiej Dywizji Pancerniej Generała Stanisława Maczka*, Siedlce 2004 (współautor Henryk Mierzwiński); *II wojna światowa 1939-1945*, Warszawa 2005 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. I, Niemieckie zwycięstwa*, Warszawa 2013 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. II, Bitwa o Anglię i wybuch wojny na Wschodzie*, Warszawa 2013 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 3, Japoński Blitzkrieg na Pacyfiku i bitwa pod Moskwą*, Warszawa 2014 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 4, Przełom w wojnie 1942-1943*, Warszawa 2014 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 5, Na drodze do zwycięstwa aliantów*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 6, Zwycięstwa alianckie*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *II wojna światowa. Cz. 7, Na drodze do zwycięstwa aliantów*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *O krok od władzy nad światem. Hitler, Barbarossa i Pearl Harbor*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski); *Blitzkrieg Hitlera 1939-1941. Wielkie zwycięstwo Niemców*, Warszawa 2015 (współautorzy P. Matusak, T. Rawski).

Redakcje i współredakcje naukowe prac zbiorowych: *Bitwa Armii Radzieckiej pod Moskwą 1941 - materiały sympozjum z okazji 40 rocznicy bitwy pod Moskwą*, red. nauk. Kazimierz Radziwiłłowicz, E. Pawłowski, Warszawa 1981; *Wojsko Polskie w II wojnie światowej*, red. nauk. E. Pawłowski, Warszawa 1994, *Księga pochowanych żołnierzy polskich poległych w II wojnie światowej* (tomy I-VIII, współautor i redaktor), Pruszków 1993-1998; *Losy Polski i Polaków w II wojnie światowej* (współautor i redaktor Zbigniew Wawer), Warszawa 2009.

Należał do pomysłodawców serii wydawniczej poświęconej historii poszczególnych dywizji Wojska Polskiego, oraz współautorem i redaktorem poszczególnych tomów, m. in: (współautorzy P. Matusak, D. Radziwiłłowicz), *8 Dywizja Piechoty w dziejach oręża polskiego*, Pruszków 1995; *9 Dywizja Piechoty w dziejach oręża polskiego*, Pruszków 1995.

Napisał kilka popularnych monografii kilku bitew: *Wał Pomorski 1945*, Warszawa 1995; *Berlin 1945*, Warszawa 1995; *Kołobrzeg 8-18 marca 1945*, Pruszków 1997; *Lenino 1943, 12-13 X 1943*, Pruszków 1997.

Podczas pracy w Instytucie Historii badawczo zajął się historią Siedlec i południowego Podlasia. Był inicjatorem i redaktorem naukowym monografii: *Siedlce 1448-1995. 450 - lecie nadania praw miejskich*, Siedlce 1996, oraz jej drugiego uzupełnionego wydania *Siedlce 1448-2007* (2007).

Wspólnie z Henrykiem Mierzwińskim opublikował książki: *Groby wojenne na Podlasiu*, Siedlce 1997 oraz *Ze Słonimia do Kocka. Zgrupowanie „Drohiczyn Poleski” i SGO „Polesie”*, Siedlce 2001.

Na łamach „Szkiców Podlaskich”, z. 4 z 1994 r., reaktywowanych dzięki jego staraniom, pisma Siedleckiego Towarzystwa Naukowego opublikował artykuł *Jednostki wojska Polski Lubelskiej formowane na Ziemi Siedleckiej w 1944 r.*

Był również autorem tekstów o historii naszej Uczelni. *Wydział Humanistyczny [w:] Od Wyższej Szkoły Nauczycielskiej do Akademii Podlaskiej. 30 lat siedleckiej uczelni*, pod red. P. Matusaka, Siedlce 1999, s. 64-78. *Wydział Humanistyczny Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach 1991-1999*, „Podlaski Kwartalnik Humanistyczny”, 1999, nr 1, s. 7-25.

W trakcie swojej kariery zawodowej zasiadał w wielu gremiach naukowych. Był m.in. członkiem Rady Wydziału Humanistycznego WSR-P, a następnie AP, Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego Akademii Obrony Narodowej, Rady Wydziału Wojsk Lądowych Akademii Obrony Narodowej, Przewodniczącym Senatu Akademii Podlaskiej, członkiem Towarzystwa Polska-Litwa, współorganizatorem i od 23 września 1993 r. pierwszym prezesem Siedleckiego Towarzystwa Naukowego (STN), wieloletnim redaktorem „Szkiców Podlaskich” wydawanych przez STN, członkiem Kolegium Redakcyjnego „Rocznika Białkopodlaskiego”, członkiem Komisji ds. Cmentarzy Wojennych Ministerstwa Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa. Kilkakrotnie był przewodniczącym jury konkursu historycznego „Dzieje Polski” organizowanego w Grodnie na Białorusi.

Zainicjował i współorganizował wiele konferencji naukowych o zasięgu ogólnopolskim, jak i międzynarodowym, m.in. Podlasiacy w Katyniu.

Wypromował 8 doktorów i 83 magistrów, wykonał recenzje kilku rozpraw doktorskich, habilitacyjnych i oceny dorobku na tytuł profesora.

Za swoją działalność społeczno-naukową został odznaczony m.in. „Złotym Medalem za Zasługi dla Obronności Kraju”, „Medalem Komisji Edukacji Narodowej”, otrzymał też nagrodę im. Ludomira Benedyktowicza za zasługi do Podlasia oraz liczne nagrody resortowe Ministerstwa Obrony Narodowej i Ministerstwa Edukacji Narodowej i rektorskie. W 2007 r. prof. E. Pawłowski został wyróżniony Super Aleksandrią, nagrodą Prezydenta Miasta Siedlce.

Zmarł 25 października 2016 r. w Siedlcach. Został pochowany w grobie rodzinnym na Cmentarzu Północnym w Warszawie (Wólka Węglowa) w Warszawie, w którym kilka lat wcześniej spoczęła jego żona Teresa. Państwo Pawłowscy mieli jedną córkę Kamilę.

Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach za lata 1991-1998, red. T. Boruta i R. Dmowski, Siedlce 1999, s. 28; *Bibliografia publikacji historyków wojskowości Akademii Podlaskiej za lata 1991-2003*, oprac. D. Grzegorzczuk, Siedlce 2003, s. 188-212; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 1991-2000*, pod red. K. Wojtczuk, Siedlce 2001, s.47-49; *Bibliografia publikacji naukowych pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 2000-2005*, pod red. E. Jarmocha i K. Wojtczuk, Siedlce 2006, s. 41-51; *Współcześni uczeni polscy*, t. III, red. J. Kapuścik, Warszawa 2000, s. 451; Dmowski R., *Sylwetki dziekanów [w:] X lat Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach (1991-2001)*, pod. red. J. Cabaja, P. Matusaka, Siedlce 2001, s. 143-144; *XV-lecie Instytutu Historii Akademii Podlaskiej. Historia – biogramy – bibliografia*, pod. red. T. Boruty i D. Grzegorzczuka, Siedlce 2007, s. 38-40 (biogram), s. 40-41; Barszczewski W., *Władze Uczelni 1969-2009*, [w:] *Akademia Podlaska. Historia i teraźniejszość*, pod. red. T. Zacharuk i J. Kunikowskiego, Siedlce 2009, s. 196-197; *Od Wyższej Szkoły Nauczycielskiej do Akademii Podlaskiej. 30 lat siedleckiej uczelni*, pod. red. P. Matusaka, Siedlce 1999, s. 120, 122; Korneć G., *Siedleckie Towarzystwo Naukowe 1993-2008*, Siedlce 2008, s. 20; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Akta osobowe prof. dr. hab. Edwarda Pawłowskiego, sygn. DSP/617/35. Relacja ustna brata Tadeusza Pawłowskiego z 12 lipca 2017 r.

Rafał DMOWSKI (Wydział Humanistyczny UPH)

Pindel Kazimierz (1938-2009), pułkownik, historyk wojskowości, profesor uczelni wojskowych i Instytutu Historii Akademii Podlaskiej w Siedlcach.

Urodził się 1 stycznia 1938 r. w Jelesni w powiecie żywieckim w województwie krakowskim (obecnie województwo śląskie), w rodzinie robotniczej. W 1956 r. ukończył Technikum Ekonomiczne w Żywcu i otrzymał nakaz podjęcia pracy w Bytomiu, a następnie w Żywcu w Przedsiębiorstwie Budownictwa Terenowego. Po dwóch latach pracy zawodowej, chcąc połączyć swoje zainteresowania historią, które wyniósł z domu rodzinnego, m. in. z rozmów z ojcem – żołnierzem kampanii polskiej 1939 roku oraz służbą wojskową, 25 września 1958 r. rozpoczął studia w Oficerskiej Szkole Artylerii Przeciwlotniczej w Koszalinie. Ukończył je w 1961 r., a następnie został skierowany do pełnienia zawodowej służby wojskowej do jednostki artylerii przeciwlotniczej Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Rogowie. Bardzo szybko dał się poznać jako świetnie wykształcony, wymagający i sprawiedliwy oficer, wysoko oceniany przez przełożonych oraz szanowany przez podwładnych. Dlatego szybko awansował w wojskowej hierarchii służbowej na stanowisko dowódcy baterii artylerii przeciwlotniczej. W wolnych chwilach samodzielnie pogłębiał wiedzę historyczną przez studiowanie prac najwybitniejszych historyków wojskowości oraz czasopism historyczno-wojskowych.

Po kilku latach intensywnej służby w jednostce wojskowej w Rogowie, przerwał tak dobrze zapowiadającą się karierę oficera dowódcy – specjalisty z zakresu obrony przeciwlotniczej i postanowił rozpocząć realizację życiowej pasji – podjął wyższe studia magisterskie z zakresu nauk humanistycznych, aby w przyszłości zostać zawodowym historykiem – badaczem wojskowości polskiej XX wieku. 1 września 1965 r. por. K. Pindel zakończył pierwszy etap zawodowej służby wojskowej i rozpoczął stacjonarne studia magisterskie na Wydziale Historyczno-Politycznym Wojskowej Akademii Politycznej (WAP) w Warszawie. Pracę magisterską pt. *Śląskie oddziały Obrony Narodowej we wrześniu 1939 roku* początkowo przygotował pod kierownictwem naukowym prof. dr. hab. Stanisława Herbsta, a następnie prof. dr. hab. Kazimierza Sobczaka. Studia ukończył w 1969 r. z wynikiem bardzo dobrym i tytułem zawodowym magistra historii, a za pracę magisterską uzyskał wyróżnienie rektora WAP.

Po ukończeniu studiów magisterskich przez dwa lata (1969-1971) ponownie pełnił zawodową służbę wojskową w jednostce przeciwlotniczej Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Rogowie. Konsekwentnie i umiejętnie łączył ją z pogłębianiem wiedzy historycznej i podwyższaniem kwalifikacji zawodowych, ponieważ w 1971 r. rozpoczął eksternistyczne studia doktoranckie na Wydziale Historyczno-Politycznym WAP, uczestniczył w seminarium doktoranckim prof. K. Sobczaka. W tym samym czasie został skierowany na stanowisko wykładowcy w Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Obrony Przeciwlotniczej w Koszalinie, prowadził zajęcia dydaktyczne z podchorążymi z historii Polski oraz z historii wojskowości.

W 1976 r. przedstawił pracę doktorską pt. *Obrona Narodowa we wrześniu 1939 roku*, na podstawie której uzyskał stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. Dysertacja została bardzo wysoko oceniona i otrzymała pierwszą nagrodę w ogólnopolskim konkursie na prace kwalifikacyjne. W tym samym roku awansował na wyższe stanowisko służbowe, ponieważ został adiunktem w Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Obrony Przeciwlotniczej oraz zastępcą kierownika Cyklu, a 20 sierpnia 1978 r. jego kierownikiem.

W latach 1978-1981, jako kierownik Cyklu Przedmiotów Społeczno-Politycznych Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Obrony Przeciwlotniczej, opracował i wdrażał nowoczesny system wychowania jej

podchorążych oraz kontynuował karierę nauczyciela akademickiego, badacza – historyka wojskowości polskiej i organizatora procesu dydaktycznego. W tym okresie, w pracach dyplomowych, przygotowywanych pod jego kierownictwem naukowym, podejmowano mało spopularyzowane i znane tematy z historii polskiej artylerii przeciwlotniczej oraz metodyki kształtowania postaw żołnierzy Wojska Polskiego. Jednocześnie pracy akademickiej nie ograniczał do szkolnictwa wojskowego, ponieważ w ramach współpracy z uczelniami cywilnymi, prowadził zajęcia dydaktyczne (wykłady i ćwiczenia) z historii najnowszej ze studentami Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku, również zyskując wysokie oceny w nowym środowisku za jakość zajęć, kulturę osobistą.

Po kilku latach pracy dydaktycznej, naukowej i organizacyjnej w koszalińskiej uczelni, kształcącej oficerów – specjalistów artylerii przeciwlotniczej, 29 stycznia 1981 r. został służbowo przeniesiony na stanowisko adiunkta do Oddziału Naukowego WAP, odpowiadał za planowanie i koordynację działalności naukowo-badawczej, w ten sposób pogłębiał wiedzę z zakresu organizacji procesu badań oraz wiedzę i umiejętności historyka wojskowości. Po trzech latach pracy w Oddziale Naukowym, w 1984 r. K. Pindłowi powierzono stanowisko docenta w Katedrze Historii Polski Wydziału Nauk Politycznych WAP. W procesie dydaktycznym oraz w prowadzonych badaniach naukowych nadal zajmował się głównie historią wojskowości i polityczną Rzeczypospolitej Polskiej w okresie międzywojennym. W 1989 r. został wyznaczony na stanowisko kierownika Katedry Historii Polski. Jednocześnie przez cały ten czas intensywnie pracował naukowo, odbywał kwerendy archiwalne i biblioteczne, wydawał drukiem kolejne publikacje. W efekcie 30 stycznia 1990 r. na podstawie oceny ogólnej dorobku naukowego i przedstawionej rozprawy habilitacyjnej pt. *Śląsk w systemie obronnym Polski w latach 1918-1939* uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii, specjalność najnowsza historia wojskowa, nadany uchwałą Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego (WIH).

W tym samym roku, w wyniku zmian w strukturze wyższego szkolnictwa wojskowego i rozwiązania WAP, K. Pindłowi powierzono stanowisko kierownika Katedry Historii Powszechnej i Polski na Wydziale Nauk Humanistycznych Akademii Obrony Narodowej (AON). W 1995 r. w wyniku zmian struktury organizacyjnej uczelni, został wyznaczony na stanowisko prof. nadzwyczajnego w Katedrze Historii Sztuki Wojennej Instytutu Nauk Humanistycznych AON.

Na początku 1996 r. płk dr hab. K. Pindel zakończył, trwającą 38 lat służbę wojskową, z tego 35 lat zawodową na stanowiskach służbowych od dowódcy plutonu do szefa katedry, ale jednocześnie rozpoczął kolejny etap kariery zawodowej jako nauczyciel akademicki w uczelni cywilnej. Jego doświadczenie, osiągnięcia dydaktyczne i naukowe z zakresu historii wojskowości i historii najnowszej Polski oraz organizacji procesu kształcenia w uczelni wyższej doceniły władze Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej (od 1 X 1999 r. Akademia Podlaska) w Siedlcach. 1 lutego 1996 r. rozpoczął pracę na stanowisku prof. nadzwyczajnego oraz kierownika Zakładu Historii Wojskowej w Instytucie Historii Wydziału Humanistycznego. Już po kilku latach pracy naukowo-dydaktycznej w nowej uczelni, 1 października 1999 r. dr hab. K. Pindel został zastępcą dyrektora Instytutu Historii (IH) Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej (AP). Od 1 lutego 2001 r. został zatrudniony w AP na stanowisku prof. nadzwyczajnego na czas nieokreślony, a 22 listopada 2004 r. na stanowisku prof. zwyczajnego. Jako profesor AP otrzymał 16 października 2001 r. tytuł prof. nauk humanistycznych. 30 września 2008 r., w związku z osiągnięciem 70 lat, zakończył pracę naukowo-dydaktyczną w AP.

Rozwój naukowy K. Pindla przebiegał w kilku okresach, jak już wspomniano, zapoczątkowała go publiczna obrona dysertacji doktorskiej i uchwała Rady Wydziału Historyczno-Politycznego WAP z 19 czerwca 1976 r. o nadaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie historii. W kolejnych latach zebrany obszerny materiał źródłowy oraz dalsze, systematyczne badania nad Obroną Narodową zaowocowały opublikowaniem cennych publikacji naukowych jego autorstwa, dotyczących tego obszaru badawczego. Najważniejszą z nich była monografia, wydana w 1979 r., w kolejną rocznicę kampanii polskiej 1939 r., przez Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej pt. *Obrona Narodowa 1937-1939*, za którą otrzymał wyróżnienie ministra obrony narodowej. Stanowiła ona wysoko ocenione przez historyków wojskowości podsumowanie wieloletnich badań K. Pindla nad tą problematyką oraz pionierskie w polskiej historiografii naukowe opracowanie, bazujące na starannych i obszernych kwerendach źródłowych, przeprowadzonych, głównie w Centralnym Archiwum Wojskowym. Zarówno ta monografia, jak i artykuły naukowe, popularnonaukowe, a także referaty i komunikaty wygłoszone przez K. Pindla na konferencjach i sympozjach naukowych, umożliwiły najpełniejszą w polskiej historiografii wojskowej analizę genezy, przebiegu formowania, możliwości bojowych oraz zadań formacji Obrony Narodowej w działaniach wojennych kampanii polskiej 1939 roku. Już wtedy jego dorobek naukowy znalazł trwałe miejsce w historiografii

i uznanie środowiska historyków, zajmujących się wojskowością polską okresu międzywojennego oraz kampanii polskiej 1939 roku.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nadal pogłębiał swoje zainteresowania historią wojskowości, obok problemu Obrony Narodowej, jego badania objęły genezę, tworzenie i funkcjonowanie systemu obronnego międzywojennej Rzeczypospolitej, a badania skoncentrował na jednym z najważniejszych obszarów operacyjnych państwa – polskiej części Górnego Śląska. Ukoronowaniem wieloletnich badań oraz starannych i obszernych kwerend archiwalnych i bibliotecznych była rozprawa habilitacyjna pt. *Śląsk w systemie obronnym Polski w latach 1918-1939*, którą obronił 30 stycznia 1990 r. w WIH, otrzymując stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii, w specjalności historia wojskowa. Praca habilitacyjna zyskała wysokie oceny specjalistów, stanowiła podsumowanie badań systemu obronnego międzywojennej Polski. Rozprawa habilitacyjna, rozszerzona o nowe ustalenia, została wydana drukiem przez Wydawnictwo „Bellona”, również uzyskała wysokie oceny znawców problemu.

Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego obszar zainteresowań naukowych K. Pindla znacząco się poszerzył, m.in. o zagadnienia związane z procesem tworzenia Wojska Polskiego w okresie międzywojennym i jego rozwojem organizacyjnym do 1939 r. oraz funkcjonowaniem szeroko pojętego systemu obronnego państwa, a zwłaszcza jego struktur pozamilitarnych. Problematyki tej dotyczą publikacje zwarte pt: *Obrona terytorialna w II Rzeczypospolitej* (Warszawa 1995), stanowiąca podsumowanie wieloletnich, szczegółowych badań nad tą problematyką; *Śląsk w systemie obronnym II Rzeczypospolitej* (Warszawa 1998) i *Polska południowa w systemie obronnym Drugiej Rzeczypospolitej* (Siedlce 2001) oraz artykuły naukowe i popularno-naukowe, a także referaty wygłoszone w czasie konferencji naukowych. W okresie pracy naukowo-dydaktycznej w AON K. Pindel kierował międzynarodowym tematem badawczym pt. „Polskie i czeskie drogi do niepodległości po I oraz II wojnie światowej”. Efekt wspólnych badań naukowców polskich i czeskich stanowi wieloautorska monografia, wydana w języku czeskim, pt. *Ceskoslovenske a polske cesty ke svobode a suverenite. Sbornik*, Brno 1996, która m.in. zawiera naukowe opracowanie K. Pindla pt. *Polska armada garantem bezpechnosti, suverenity a nezavislosti II Polske Republiky*.

Zbliżonej tematyki dotyczą także inne wydawnictwa: *Polityczne i wojskowe aspekty systemu obronnego II Rzeczypospolitej* (Warszawa 1991), *Planowanie wojenne w Polsce w latach 1935-1939* [w:] *Planowanie wojenne w Polsce w latach 1918-1956* (Warszawa 1996), *Wpływ geopolitycznego położenia Polski na strategiczne planowanie obronne II Rzeczypospolitej* („Zeszyty Naukowe WAP” 1990 nr 2), *Udział Chorzowskiego Batalionu Obrony Narodowej w przygotowaniach do obrony Górnego Śląska i w walkach we wrześniu 1939 r.* [w:] *Chorzowianie w II wojnie światowej* (Chorzów 1996), *Militarna kontynuacja powstańczego wysiłku zbrojnego na obszarze nad Odrą i Olzą w latach 1922-1939* [w:] *Nad Odrą, Olzą i Bierawką podczas III powstania śląskiego* (Bytom 1995),

Polityczno-wojskowe aspekty obrony cywilnej II Rzeczypospolitej („Wychowanie Obronne” 1992 nr 2-3), *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w dziejach II Rzeczypospolitej (1927-1939)* („Wychowanie Obronne” 1992 nr 4), *Samoobrona ludności cywilnej na ziemiach polskich - aspekt historyczny i współczesność* [w:] *Samoobrona powszechna* („Zeszyt Problematyki Towarzystwa Wiedzy Wojskowo-Obronnej”, Warszawa 1997), *Przygotowania obronne w II Rzeczypospolitej*, [w:] *Przygotowania obronne społeczeństwa* (red. J. Kunikowski, Warszawa 2001 s. 15-31)

Do 1998 r. badania K. Pindla koncentrowały się na historii najnowszej Polski, a zwłaszcza na dziejach Wojska Polskiego w okresie międzywojennym. Z tego zakresu opublikował ogółem ponad 40 publikacji, z tego kilka zwartych. W zakresie kształcenia młodych kadr historyków do 1998 r. wypromował doktora historii i 30 magistrów. Kolejne lata przyniosły dalsze publikacje naukowe, które znacząco powiększyły dorobek naukowy oraz umocniły jego pozycję w środowisku siedleckich historyków. Było ono młodym zespołem, którego członkowie w dużym stopniu wcześniej byli pracownikami naukowymi WIH lub naukowo-dydaktycznymi uczelni wojskowych, głównie AON. K. Pindel zajmował się historią wojskowości XX wieku, głównie historią Wojska Polskiego, a także problematyką obrony cywilnej oraz obrony terytorialnej w Polsce międzywojennej. W 2001 r. w IH AP kierował realizacją tematu badawczego pt. „System obronny Polski w latach 1918-1939” oraz „Miejsce i rola Polski Środkowej w systemie obronnym państwa”.

Kolejny etap rozwoju dorobku naukowego, dydaktycznego oraz organizacyjnego K. Pindla stanowiło otrzymanie 16 października 2001 r., na wniosek Rady Naukowej WIH, tytułu naukowego prof. nauk humanistycznych. Szczególnie wysoko recenzenci ocenili monografię pt. *Polska południowa w systemie obronnym Drugiej Rzeczypospolitej* (Siedlce 2001), będącą najważniejszą w ocenianym dorobku naukowym.

Monografia całościowo i wieloaspektowo ukazała badany problem, tworzą ją wstęp, pięć rozdziałów, zakończenie, bibliografia, wykaz schematów i szkiców oraz streszczenie w języku angielskim. Autor przeanalizował w omawianej publikacji polityczne i wojskowe aspekty odzyskania przez Polskę Małopolski i Śląska, rolę południowej Polski w systemie obronnym państwa w latach 1921-1939, bezpośrednie przygotowania do obrony na południowo-zachodnim kierunku operacyjnym wiosną i latem 1939 roku oraz rolę badanego obszaru w kampanii polskiej 1939 roku: działania wojenne na południowo-zachodnim i południowym kierunku operacyjnym podczas bitwy granicznej (1-6 września 1939 r.) i działania wojenne w Polsce południowej i południowo-wschodniej we wrześniu 1939 roku.

Należy podkreślić nowatorski charakter badań naukowych i będących ich efektem publikacji autorstwa K. Pindla, dotyczących planowania wojennego w Rzeczypospolitej Polskiej w okresie międzywojennym oraz pozamilitarnych elementów jej systemu obronnego. Wypełniły one poważną lukę w polskiej historiografii oraz zainspirowały innych badaczy do podjęcia omawianej problematyki. Kolejnym obszarem badawczym K. Pindla były działania wojenne kampanii polskiej 1939 r., które pozostawały w centrum jego zainteresowań przez cały okres działalności badawczej.

K. Pindel również aktywnie uczestniczył w życiu naukowym: w konferencjach międzynarodowych i krajowych oraz w ogólnopolskich konferencjach historyków wojskowości. Kierował przygotowaniem naukowymi i organizacyjnymi do VII Forum Historyków Wojskowości, które odbyło się w murach AP 17 i 18 września 2003 r. Zostało uznane za ważne wydarzenie naukowe środowiska polskich historyków wojskowości, a jego podsumowaniem była bardzo dobrze przyjęta monografia, która zawiera wygłoszone na nim referaty. Monografię *Źródła w badaniach historii wojskowej. VII Forum Historyków Wojskowości* (Toruń 2004), starannie zredagowaną przez K. Pindla, tworzy: wstęp, 50 referatów, przygotowanych i wygłoszonych w czasie VII Forum przez historyków z kilkunastu polskich wyższych uczelni i kilku ośrodków naukowych oraz podsumowania, dokonane przez prof. Benona Miśkiewicza, omówienia dyskusji, wykazu uczestników i fotografii.

Referaty, przygotowane i wygłoszone przez K. Pindla w czasie ogólnopolskich spotkań historyków wojskowości oraz konferencji naukowych, zostały opublikowane w monografiach wieloautorских, m.in.: *Manewr nad Wieprza [w:] Bitwa warszawska 1920 r. - Aspekty militarne* (Warszawa 1995), *Ziemie północno-wschodnie w planowaniu obronnym II Rzeczypospolitej i w wojnie 1939 r. [w:] Materiały z sympozjum na temat: Ziemie Północno-Wschodnie w działaniach militarnych i dyplomatycznych w latach 1914-1946* (Warszawa-Węgorzewo 1995), *Miejsce Górnego Śląska w systemie obronnym II Rzeczypospolitej [w:] Rola i miejsce Górnego Śląska w II Rzeczypospolitej. Materiały z sesji naukowej* (Bytom-Katowice 1995), *Podlasie jako teren prowadzenia działań wojennych w zamierzeniach planistycznych okresu międzywojennego i w wojnie 1939 roku [w:] Związek Walki Zbrojnej - Armia Krajowa na Podlasiu. Materiał z konferencji naukowej*, red. nauk. K. Pindel, A. Kołodziejczyk (Siedlce 1998), *Odbudowa i rozwój organizacyjny Wojska Polskiego w latach 1918-1921 [w:] Rok 1918 na Podlasiu. Materiał z konferencji*, red. nauk. K. Pindel, A. Kołodziejczyk (Siedlce 2001), *Obrona Narodowa i obrona cywilna we wrześniu 1939 r. [w:] Podlasie w działaniach wojennych we wrześniu 1939*, red. K. Pindel (Siedlce 2003), *Historia wojskowa i historycy wojskowości w Akademii Podlaskiej w Siedlcach [w:] Źródła w badaniach historii wojskowej. VII Forum Historyków Wojskowości*, red. nauk. K. Pindel (Toruń 2004).

K. Pindel brał również aktywny udział w przygotowaniu do druku materiałów z konferencji naukowych, które organizował lub współorganizował, jako ich redaktor naukowy. W okresie pracy w AP skoncentrował swoją aktywność badawczą na problematyce systemu obronnego II Rzeczypospolitej, której m.in. dotyczą następujące publikacje: *Ziemie południowo-wschodnie w systemie obronnym II Rzeczypospolitej i wojnie obronnej 1939 roku [w:] Działania militarne w Polsce południowo-wschodniej*, red. nauk. Wiesław Wróblewski, Warszawa 2000, s. 311-334; *Śląsk w polskich planach operacyjnych w latach 1925-1939 [w:] Działania militarne w Polsce południowo-zachodniej*, red. nauk. Wiesław Wróblewski, Warszawa 2001, s. 305-317; *Polska południowa w systemie obronnym Drugiej Rzeczypospolitej*, Siedlce 2001.

K. Pindel, jako liczący się w kraju specjalista z zakresu dziejów obrony terytorialnej w Polsce, przygotował bardzo dobrze przyjęty referat dla członków Sejmowej Komisji Obrony Narodowej pt. „Historyczne aspekty obrony terytorialnej w Polsce”, który wygłosił na jej posiedzeniu w marcu 1999 roku.

Prowadząc badania naukowe oraz systematycznie publikując ich efekty, jednocześnie od 1971 r. nieprzerwanie uczestniczył w realizacji procesu dydaktycznego, początkowo w wyższym szkolnictwie wojskowym, ponieważ był pracownikiem trzech uczelni wyższych, podporządkowanym Ministerstwu Obrony Narodowej i kształcących oficerów Wojska Polskiego: Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Obrony Przeciwlotniczej, WAP i AON, a od 1 lutego 1996 r. także w wyższym szkolnictwie cywilnym –

w siedleckiej Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej, w 1999 r. przekształconej w AP. W uczelniach wojskowych prowadził wykłady z następujących przedmiotów: historii Polski w latach 1918-1939, wojskowości Rzeczypospolitej w okresie międzywojennym i z historii sztuki wojennej oraz konwersatoria, seminaria i ćwiczenia na studiach doktoranckich, magisterskich i podyplomowych, a także na Podyplomowym Studium Operacyjno-Strategicznym w AON. W Siedlcach prowadził zajęcia z historii Polski w latach 1918-1939, wykład monograficzny z historii wojskowości oraz seminarium magisterskie.

Pracując w szkolnictwie wyższym sprawował merytoryczny nadzór nad planowaniem i prowadzeniem działalności naukowej i dydaktycznej. Przez pięć lat był kierownikiem katedry w wyższym szkolnictwie wojskowym, a w AP przez trzy lata (1999-2002) zastępcą dyrektora IH oraz w latach 1996-2008 kierownikiem Zakładu Historii Wojskowej tego Instytutu. Wniósł istotny wkład w opracowywanie programów ramowych i szczegółowych przedmiotów prowadzonych w IH AP, co umożliwiło usprawnienie organizacji toku studiów oraz poprawę jakości i systematyczną modernizację procesu dydaktycznego.

W zakresie kształcenia młodych historyków prowadził seminaria magisterskie w wyższych uczelniach wojskowych, a następnie w siedleckiej AP, na których wypromował kilkudziesięciu magistrów historii i oficerów dyplomowanych oraz kierował przygotowaniem prac końcowych na studiach podyplomowych. W IH Wydziału Humanistycznego AP w Siedlcach prowadził cieszące się dużym zainteresowaniem studentów seminaria magisterskie, w których uczestniczyło osiemdziesięciu magistrantów, m.in. w roku akademickim 2007/2008 16 studentów przygotowywało pod jego kierownictwem prace magisterskie z obszaru historii wojskowości polskiej oraz z historii najnowszej Polski.

K. Pindel był również promotorem dwóch rozpraw doktorskich, które dotyczyły niedostatecznie przebadanych tematów badawczych z dziejów militarnych Rzeczypospolitej. O wysokim poziomie obu dysertacji świadczy ich wydanie drukiem przez renomowane, ogólnopolskie wydawnictwa naukowe: R. Roguski, *Południowe Podlasie w systemie obronnym II Rzeczypospolitej w latach 1918-1939*, Wydawnictwo Neriton, Warszawa 2010; P. Rozwadowski, *Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego 1927 – 1939*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2000.

Rady naukowe kilku uczelni wyższych i instytutów naukowych powierzały K. Pindlowi przygotowanie recenzji rozpraw doktorskich, w tym m.in.: mgr. Aleksandra Woźnego pt. *Niemieckie przygotowania do wojny z Polską w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych w latach 1933-1939*, obrona w WIH w 1996 r. oraz mgr. Jarosława Piątka pt. *Generalny Inspektorat Kawalerii 1921-1926*, obrona również w WIH w 1996 r., a także oceny dorobku naukowego kandydatów do stopnia doktora habilitowanego. Przygotował dwie recenzje habilitacyjne, czternaście recenzji rozpraw doktorskich, sześć recenzji wydawniczych oraz siedem recenzji innych opracowań naukowych i dwie opinie na zamówienie Komitetu Badań Naukowych.

Dorobek K. Pindla jako badacza wojskowości polskiej XX w. tworzy kilkadziesiąt prac naukowych i liczne publikacje popularyzatorskie. Pod koniec stycznia 2004 r. dorobek naukowy K. Pindla stanowiło 89 publikacji i opracowań nieopublikowanych, z których 49 po uzyskaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego. Wśród nich są cztery monografie (z tego trzy wydane przez Bellonę). Z kolei jego aktywność dydaktyczna obejmuje ponad 10 tysięcy godzin zajęć, głównie wykładów i seminariów, przeprowadzonych w kilku uczelniach wyższych: trzech wojskowych oraz w AP w Siedlcach. Dodać do tego należy poważny wysiłek organizacyjny i administracyjny, związany z pełnieniem funkcji w szkolnictwie wyższym, m.in. przez 3 lata od 1 października 1999 r. do 30 września 2002 r. zastępcy dyrektora IH Wydziału Humanistycznego AP w Siedlcach oraz od 1996 r. do 2008 r. kierownika Zakładu Historii Wojskowości.

Za wieloletnią pracę naukową, dydaktyczną, organizacyjną i wychowawczą został uhonorowany wieloma odznaczeniami państwowymi, w tym: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej i innymi odznaczeniami resortowymi, a także uczelnianymi, m.in. Za Zasługi dla Siedleckiej Humanistyki. K. Pindel był lubiany i szanowany przez współpracowników oraz studentów, był wymagającym, ale jednocześnie życzliwym przełożonym, kolegą oraz nauczycielem akademickim.

Z okazji 70-tych urodzin Kazimierza Pindla grono jego przyjaciół i współpracowników przygotowało starannie wydaną księgę jubileuszową, złożoną z jego biografii naukowej, bibliografii prac naukowych oraz 56 artykułów, ukazujących głównie mało znane aspekty rozwoju wojskowości polskiej i historii najnowszej Polski: *Z dziejów wojskowości polskiej. Księga jubileuszowa Profesora Kazimierza Pindla w 70. rocznicę urodzin*, red. nauk. J. Gmitruk, W. Włodarkiewicz, Warszawa-Siedlce 2008. Spotkanie okolicznościowe, z udziałem kierownictwa AP i Wydziału Humanistycznego oraz licznie przybyłych przyjaciół i współpracowników Jubilata, odbyło się 20 lutego 2008 r. w Sali Senatu AP.

K. Pindel był szczęśliwym mężem, związek małżeński zawarł 18 kwietnia 1964 r., ojcem dwóch synów: Mariusza, urodzonego 4 lutego 1971 r. i Rafała, urodzonego 11 lipca 1976 r. oraz dziadkiem. Zmarł w Warszawie po ciężkiej chorobie 19 stycznia 2009 r. i został pochowany na Cmentarzu Północnym (Wólka Węglowa), pożegnała go rodzina, władze AP, jej Wydziału Humanistycznego i IH, licznie zebrani przyjaciele, współpracownicy oraz studenci i absolwenci siedleckiej uczelni i uczelni wojskowych, w których pracował.

Bibliografia publikacji pracowników Instytutu Historii Wyższej Szkoły Rolniczo-Pedagogicznej w Siedlcach za lata 1991-1998, red. T. Boruta, R. Dmowski, Siedlce 1999, s. 35, 126-127; *Bibliografia publikacji pracowników Wydziału Humanistycznego Akademii Podlaskiej w Siedlcach z lat 2000-2005*, oprac. zbiorowe pod red. E. Jarmocha i K. Wojtczuk, Siedlce 2006, s. 74-75; Pindel K., *Historia wojskowa i historycy wojskowości w Akademii Podlaskiej w Siedlcach*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2003, nr 1, s. 268; *Źródła w badaniach historii wojskowej. VII Forum Historyków Wojskowości*, red. nauk. K. Pindel, Toruń 2004; *Z dziejów wojskowości polskiej. Księga jubileuszowa Profesora Kazimierza Pindla w 70. rocznicę urodzin*, red. nauk. J. Gmitruk, W. Włodarkiewicz, Warszawa-Siedlce 2008; Archiwum Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Akta Personalne prof. dr. hab. Kazimierza Pindla.

Wojciech WŁODARKIEWICZ (Wydział Humanistyczny UPH)

Zdzitowiecki Cyprian Hering (1780-1848), żołnierz Legionów Polskich, Armii Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego, prezes komisji województwa podlaskiego.

Urodził się w 1780 r. we wsi Waliska niedaleko ówczesnego Mińska (dziś Mińsk Mazowiecki) w rodzinie Kazimierza i Katarzyny z hr. Parysów Zdzitowieckich. Jego starszym bratem był kapitan Bonifacy Zdzitowiecki. Cyprian, ożeniony dwukrotnie – z Aleksandrą z Dłużewskich oraz z Konstancją z Wolskich (zm. w Warszawie w 1860 r.); miał synów: Kazimierza Jana Cypriana (urodzonego w Siedlcach z Aleksandry z Dłużewskich), Mieczysława, Jana Cypriana oraz córki Karolinę i Marię. Zdzitowieccy pieczętowali się herbem Zdzitowiec, odmianą herbu Nałęcz.

Cyprian Zdzitowiecki należał do grona wychowanków i absolwentów Szkoły Rycerskiej w Warszawie. Przeszedł chrzest bojowy w Legionach Polskich we Włoszech; służył w nich do 1803 r. Brał udział w kampaniach w Italii i na Karaibach. W Legionach awansował na kapitana w 2 batalionie 3 półbrygady. Podczas walk na San Domingo został szefem tego batalionu po śmierci Wojciecha Bolesty; na Antylach pełnił obowiązki dowódcy 113 półbrygady. W 1804 r. wziął dymisję z wojska. Po powrocie na ziemie polskie i kilkuletniej przerwie w wojsce wstąpił do 4 pułku piechoty Księstwa Warszawskiego (dalej: KW). W jego składzie wziął udział w kampanii 1807 r. W trakcie owej kampanii został upamiętniony w nidzickich księgach miejskich – zachował się w nich wpis o rozbiciu urzędowego orła pruskiego przez polskiego oficera C. Zdzitowieckiego. Z 1807 r. zachowało się kilka listów Zdzitowieckiego do kapitana Ceysingera, pisanych z Warszawy, Serocka oraz z obozu wojsk polskich oblegających twierdzę Grudziądz. Potem, w szeregach 4 pułku piechoty Zdzitowiecki walczył w Hiszpanii (m.in. brał udział w bitwie pod Almonacid) i w kampanii rosyjskiej 1812 r., gdzie był ranny w trakcie bitwy pod Berezyną. Działania bojowe zakończył w stopniu dowódcy 5 pułku piechoty KW, w styczniu 1814 r., po obronie twierdzy gdańskiej. Jego zasługi w szeregach Legionów i armii Księstwa Warszawskiego uhonorowano Złotym Krzyżem Virtuti Militari oraz Srebrnym Krzyżem Legii Honorowej.

W dniu 20 I 1815 r. został nominowany na dowódcę 1 pułku strzelców pieszych Królestwa Kongresowego. W drugiej połowie 1816 r. przeszedł do służby cywilnej i został pierwszym prezesem komisji województwa podlaskiego. Jednak związki Zdzitowieckiego z regionem siedleckim można przesunąć na okres Księstwa Warszawskiego (a być może i wcześniejszy). W Siedlcach bowiem mieszkał i tu zmarł - w dniu 18 VI 1810 r. - Kazimierz Zdzitowiecki, ojciec przyszłego Prezesa Komisji Województwa Podlaskiego.

Na stanowisku prezesa KWP C. Zdzitowiecki pracował niecały rok. Już w czerwcu 1817 r. powrócił w szeregi armii - ponownie do 1 pułku strzelców pieszych. Jako jego dowódca służył tam do 1818 r.

Problematyczna jest kwestia rangi wojskowej, w której Zdzitowiecki zakończył służbę. Ze stanu służby wynikałoby, że był to stopień pułkownika, tak też odnotowuje go akt zgonu w księdze ASC lubelskiej parafii katedralnej („były pułkownik, byłych wojsk polskich”). Zachowana do dziś tablica nagrobna Zdzitowieckiego na cmentarzu przy ul. Lipowej w Lublinie oraz nekrolog zamieszczony w „Kurierze Warszawskim” informują wszakże, że zmarły miał stopień generała brygady. Trudno jest zakładać aby patriotyczna rodzina pułkownika (jeden z synów - Mieczysław wziął udział w powstaniu węgierskim, zaś drugi - Jan zmarł z ran w czasie powstania styczniowego) nie znała jego rangi wojskowej lub rozmyślnie wprowadzała potencjalnych

odbiorców w błąd. Najbardziej prawdopodobnym wyjaśnieniem sytuacji jest awans pułkownika na stopień generalski przy okazji dymisji, będący nieformalną nagrodą za wieloletnią, chlubną służbę wojskową. Jednak - co wprowadza do sytuacji dodatkowy zamęt - epitafium na grobie wspomnianego wyżej syna Zdzitowieckiego, Jana Cypriana (zmarłego w Kurowie, z ran odniesionych w potyczce pod Rudką w 1864 r.) - podaje właściwy stopień wojskowy ojca: „syn Ś.P. Cypriana puł[kownika] B[yłych] W[ojsk] P[olskich]”. Za służbę w armii Królestwa Polskiego Cyprian Zdzitowiecki odznaczony został Orderem św. Anny II klasy.

Po zakończeniu służby w Armii Królestwa Polskiego Zdzitowiecki przeniósł się w Lubelskie. Był właścicielem Trzeszkowic w okręgu lubelskim. W 1824 r. znalazł się w gronie tych absolwentów Szkoły Rycerskiej, którzy ufundowali pamiątkowe popiersie swemu komendantowi Adamowi Kazimierzowi Czartoryskiemu. Przez niektóre źródła jest wymieniany jako członek Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Lublinie (aczkolwiek Stefan Górski w swej monografii lubelskiego TPN nie wymienia Zdzitowieckiego wśród jego członków).

C. Zdzitowiecki zmarł 26 IX 1848 r. w Lublinie. Do dziś na Starym Cmentarzu w Lublinie zachował się grobowiec rodziny Zdzitowieckich z wierszowanym epitafium pułkownika: „Tu spoczywa Cyprian Zdzitowiecki, dym[isjonowany] Jenerał brygady b[yłych] Wojsk Polskich, Prezes b[yłej] Komisji Województwa podlaskiego, członek czynny b[yłego] Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Lublinie, kawaler wielu orderów, żył lat 68, umarł w r. 1848. Mężny w boju, mądry w radzie, chlubnie spełnił czyny, Polska chętnie Jego kładzie między swoje syny”.

*

C. Zdzitowiecki jest kilkakrotnie wymieniany w XIX-wiecznej literaturze wspomnieniowej. Pojawia się w *Diariuszu...* Prota Lelewela. Z treści wspomnień Lelewela można się domyślać, że ów poznał Zdzitowieckiego osobiście: „Jakkolwiek tu po wojnie cisza nastąpiła i zdawało się wszystko tchnąć pokojem, pociąg zawsze był do wojskowych, wiele między nimi porobiłem znajomości. Gdy przyszedł rozkaz od cesarza, aby trzy pułki szły do Hiszpanii, tak dla ulżenia skarbowi księstwa, jako też w pomoc wojskom na półwyspie, wreszcie celem wprawienia do służby wojennej Polaków – trochę przykład, trochę namowa, trochę chęć wewnętrzna - już powziąłem był zamiar wejść do pułku 4-go i z szefem batalionu Zdzitowieckim maszerować.”

Zdzitowiecki wspomniany był też przez byłego podkomendnego Józefa Rudnickiego: „Pułk 4 komenderowany przez podpułkownika Wierzińskiego [Maciej Wierziński – A.R.], który gdy do Polski powrócił, zdał nad nim komendę podpułkownikowi Zdzitowieckiemu, ten z chlubą dowodził tym pułkiem aż do czasu przybycia z Polski narzuconego nam pułkownika Waleńskiego [chodzi o płk Tadeusza Wolińskiego – A.R.], który objąwszy komendę nad pułkiem, starał się jak najusilniej pozbyć Zdzitowieckiego jako domnianego swego nieprzyjaciela, co też i dokonał. Rzeczony a przez nas lubiony Zdzitowiecki udał się do Francji, gdzie mu w mieście Bordo [Bordeaux – A.R.] dano nad zakładami polskimi komendę”.

Zdzitowiecki został też upamiętniony na kartach literatury pięknej. W cyklu nostalgicznych gawęd autorstwa Fryderyka hr. Skarbka zebranych w całość p.t. *Powiatki Polskie* autor umieścił opowiadanie pt. *Mundur*. Jest to historia „podstępu” grupy starych weteranów, „ostatnich szczątków wojska polskiego”. Nie mogąc pochować swego dawnego dowódcy w mundurze (z tekstu można się domyślać, że zabroniły tego ówczesne władze) decydują się na wybieg - w chwili przybijania wieka trumny blokują wejście do pomieszczenia i przebierają zmarłego w uniform pułkownikowski. Historia nie jest osadzona ani w konkretnym miejscu, ani w ściśle określonym czasie, jej bohaterowie pozostają anonimowi, co jest naturalne zważywszy na datę i okoliczności powstania utworu. Jednak Skarbek pozostawił w utworze kilka wyraźnych śladów, dzięki którym można zidentyfikować i miejsce i prawdziwych bohaterów opowiadania. Raczej nie ma wątpliwości, że zmarłym pułkownikiem jest właśnie C. Zdzitowiecki, opisane w utworze miasto - to Lublin, zaś cała historia wydarzyła się w 1848 r.

*

Są mi znane dwa portrety C. Zdzitowieckiego. O jednym z nich pisał w swym pamiętniku Wojciech Doliński, przy okazji wspomnień o czechowickim dworze Dolińskich/Zdzitowieckich - „We dworze było bardzo dużo starych mebli i portret generała Zdzitowieckiego, który był na San Domingo i walczył pod Napoleonem”. W tymże pamiętniku opublikowane są dwa czarno-białe portrety C. Zdzitowieckiego. Jeden z nich to prawdopodobnie ów wspomniany portret „generała Zdzitowieckiego”, przedstawiający go

w mundurze wyższego oficera Armii Księstwa Warszawskiego z krzyżami *Virtuti Militari* i Legii Honorowej. Nie jest znane miejsce zachowania czy przechowywania owego portretu. Druga z prezentowanych w pamiętniku Dolińskiego podobizn C. Zdzitowieckiego (podpisana jako „Cyprian Zdzitowiecki na San Domingo”) znajduje się do dziś w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Jest to miniatura przedstawiająca młodego Zdzitowieckiego w mundurze młodszego oficera Armii Księstwa Warszawskiego z krzyżem Legii Honorowej. Oba portrety były prezentowane na wystawach poświęconych czasom napoleońskim, organizowanych przez Archiwum Państwowe i Wojskową Komendę Uzupelnień w Siedlcach („Chłopcy malowani. Wojsko w Siedlcach, departamencie siedleckim i województwie podlaskim w latach 1809-1831”, Siedlce 2011; „Ułany i huzary”, Siedlce 2016).

Rogalski A., *Kilka słów o wychowankach Szkoły Rycerskiej związanych z departamentem siedleckim i województwem podlaskim* [w:] *Szkoła Rycerska Kadetów Jego Królewskiej Mości i Rzeczypospolitej*, red. W. Bednaruk, K. Jaszczuk, Lublin 2016, s. 137-160 – na tym tekście oparto niniejszy biogram, wzbogacając informacje; *Nekrologi „Kuriera Warszawskiego” 1821-1939*, t. II 1846-1852, oprac. A. T. Tyszka, Warszawa 2004, s. 153; Wójcicki K.W., *Cmentarz Powązkowski pod Warszawą oraz cmentarze katolickie i innych wyznań pod Warszawą i w okolicach tego miasta*, t. III, Warszawa 1858, s. 77, 84, 306; Jasiński J., *Żołnierze polscy na Mazurach (1807)*, Olsztyn 2004, s. 22; Sęczys E., *Szlachta wylegitymowana w Królestwie Polskim w latach 1836-1861*, Warszawa 2007, s. 578; Dymmel A., *W kręgu lektur ziemiańskiego domu. Księgozbiór Konstancji Zdzitowieckiej w świetle inwentarza notarialnego z 1860 roku* [w:] *Kultura, historia, książka*, pod red. A. Dymmel i B. Rejakowej, Lublin 2012, s. 352-353; Chojnacki A., *Żołnierze w społeczeństwie regionu siedleckiego w latach 1795-1831*, Siedlce 2015, s. 14 i nast.; Czartoryski A., *Prawidła moralne dla Szkoły Rycerskiej*, Warszawa 1824, s. XV-XVII; Muzeum Wojska Polskiego, Portret Cypriana Zdzitowieckiego, sygn. 33696x; Archiwum Państwowe w Siedlcach (APS), Witkowski Wiktor, pisarz aktowy departamentu siedleckiego, sygn. 1, s. 34-38 v. - Inwentarz majątku po śmierci Kazimierza Zdzitowieckiego (tam też o związkach łączących Kazimierza Zdzitowieckiego i Franciszka Ksawerego Rembielińskiego); APS, Akta Stanu Cywilnego par. rzymskokatolickiej św. Stanisława w Siedlcach, sygn. 19, s. 32; Archiwum Państwowe w Lublinie, Akta stanu cywilnego par. rzymskokatolickiej katedralnej św. Jana w Lublinie, sygn. 31, s. 476-477; Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Roskie, sygn. XXVII/126, s. 1-2, 4-5 i nast.; *Pamiętniki Józefa Rudnickiego „Pismo Zbiorowe Wileńskie na rok 1862”*, ss. 39-66; Lelewel P., *Pamiętniki i diariusz domu naszego*, opr. I. Frieman-Lelewelowa, Warszawa 1966, s. 117; Doliński W., *Przeżyliśmy przeszłość dla przyszłości*, Hove 1992, s. 63, 209, 211; Skarbek F., *Powiatki polskie*, Poznań 1861, (opowiadanie *Mundur*, s. 101-110); por.: <http://www.napoleon.org.pl/index.php/guerrade-la-independencia-espanola/zrodla-do-wojny-w-hispanii/540-pamietniki-jozefa-rudnickiego>; Wykaz mogił poległych w powstaniu styczniowym: <http://absta.pl/powstanie-styczniove.html?page=2>.

Artur ROGALSKI (Wydział Humanistyczny UPH)